

НОВИ ПАЗАР

Нови Пазар је економски и културни центар Рашке и припада регији Санџак. Налази се на 290 км јужно од Београда. Лоциран је у долини река Јошанице, Рашке, Дежевске и Људске, на надморској висини од 496 м. Окружен је планинама Голијом и Рогозном и Пештерском висоравни.

Оснивач Иса-бег Исаковић је подигао град у непосредној близини средњовековног утврђења Трговиште, познатог под именом Рас. Први писани документ који помиње име Нови Пазар датира из XV века када је Мало вијеће Дубровачке републике одлучило да у њему постави свог конзула. То потврђује да је град у то време већ био развијен, захваљујући свом изузетном географском положају, јер се налазио на раскршћу важних путева који су водили од Дубровника према Нишу, Софији, Истанбулу, Солуну, Београду, Пешти и Сарајеву. О Новом Пазару су писали бројни путописци, а чувени Евлија Челебија је у XVII веку забележио да је био један од највећих градова на Балкану. Име Нови Пазар ушло је у светске лексиконе као синоним за Санџак од 1878. године, када је на Берлинском конгресу читава регија названа *Новопазарски Санџак*.

Од Првог светског рата, његова судбина постаје неизвесна, град интензивно слаби и губи на свом значају. Касније, изградњом нових путева преко моравско-вардарске долине, он постаје маргинализован, далеко од важних саобраћајница и комуникација.

Нови Пазар има бурну и богату прошлост. Посебну вредност овог мултиетничког и мултикултурног простора, где се сусрећу западна и источна цивилизација, чине бројни културно-историјски споменици. Археолошки налази говоре да је ово подручје било насељено још од каменог доба (налаз Напреље), преко гвозденог доба (налаз Смолучка пећина) и рано-античког доба (Новопазарски налаз), те налазишта остатака касно-античких и средњовековних утврђења (Јелеч и Рас). Међу најважније културноисторијске споменике спадају: *Петрова црква* саграђена у X веку, за коју су везана многа важна збивања из раније прошлости средњовековне Рашке, где је, на пример, велики рашки жупан Стефан Немања примио православље; *Ђурђеви ступови*, задужбина Стефана Немање, из XII века; манастир *Солоћани*, чији је оснивач краљ Урош I, из XII века (у унутрашњости манастира сачувана је најдрагоценија галерија рашког и византијског фреско сликарства); *Градска тврђава* са Кулом мотриљом из XV века, изграђена по налогу оснивача града Иса-бега Исаковића; *Алтун-алем џамија* из XVI века, дело чувеног неимара Муслихудино Абдулганија; *Амир-агин хан* (конак) из XVIII века; *Хамам* (купатило) из XV века, заоставштина Иса-бега Исаковића, оснивача града.

Укупна површина града са 100 насељених места износи 742 км². Према попису из 2002. године у градском подручју живи 54.604 становника (према попису из 1991. године било је 51.749 становника), док подручје града Нови Пазар има 85.996 становника.

Преглед сектора културе града Новог Пазара¹

Град Нови Пазар организован је кроз две Градске управе. Културом се бави један запослени у Одељењу за друштвене делатности у оквиру Одсека за друштвене делатности.

У Новом Пазару постоји стручна Комисија за избор пројеката из области културе који има саветодавну улогу, а коначну одлуку доносе Скупштина града, Градско веће и Градоначелник. Комисија има седам чланова који се на предлог одборничких група бирају у Скупштини града на период од четири године. Поред комисије при градској управи постоји и скупштински Савет за културу, информисање и спорт који разматра предлоге одлука и других аката из области културе и предлаже реализацију културних програма.

Град Нови Пазар од стратешких докумената има Стратегију економског и социјалног развоја, као и Стратегију о младима којима је обухваћена и област културе.

Из буџета града финансира се шест установа културе у домену плата запослених, текућих трошкова и програма:

- ✓ Музеј *Рас*
- ✓ Градска библиотека *Доситеј Обрадовић*
- ✓ Историјски архив *Рас*
- ✓ Регионално позориште Нови Пазар
- ✓ Центар за децу и омладину *Дуга*
- ✓ Дом културе *Ослобођење*

Буџет за културу у односу на укупан градски буџет у периоду од 2006. до 2009. године, бележи видан пад током 2008. године у односу на претходне две године, да би у 2009. години значајно порастао. За поменути период буџет за културу у односу на укупан градски буџет у просеку износи око 7,1% годишње.

Табела 1: Буџет за културу и његов удео у укупном градском буџету у периоду од 2006. до 2009. године

Година	Укупан градски буџет у еврима	Укупан градски буџет у динарима	Буџет за културу у еврима	Буџет за културу у динарима	% од укупног градског буџета
2006.	9.967.754,74	815.683.000	471.010,16	39.616.900,00	4,8
2007.	11.279.449,03	901.907.000	711.166,31	56.865.000,00	6,3
2008.	13.636.147,06	1.110.416.000	395.472,04	32.204.000,00	3,2
2009.	12.942.413,93	1.215.690.000	1.438.762,83	135.144.000,00	13,8

Табела 2: Структура буџета за културу у периоду од 2006. до 2009. године

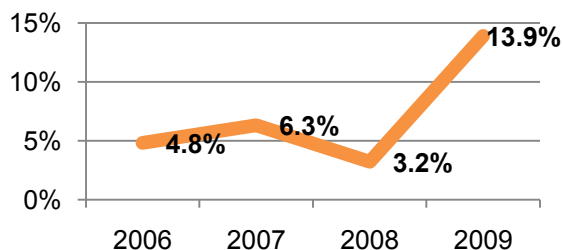
Година	Плате и доприноси	Материјални трошкови	Програми и пројекти
2006.	58,5%	29,5%	12%
2007.	51%	34,7%	14,3%
2008.	49,8%	35%	15,2%
2009.	89,8%	7,6%	2,6%

Процент који се издваја за програме и пројекте из културе, у периоду од 2006. до 2008. године континуирано расте, да би у 2009. години забележио вишеструки пад у односу на претходне године.

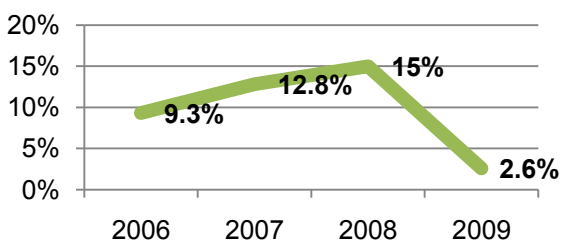
⁹ Преглед сектора културе представљен је у складу са достављеним подацима од стране локалне управе и градских установа културе. Тамо где подаци не постоје биће посебно наглашено.

Приказ 1:Тенденција кретања буџета за културу у укупном градском буџету

Приказ 2:Тенденција кретања средстава за програме у буџету за културу

У сектору културе, закључно са 2008. годином ради 67 запослених међу којима преовлађује високообразовани кадар и особе женског пола.

Табела 3: Структура запослених у културном сектору (без КПЗ који има троје запослених)

Укупан број запослених у култури града Новог Пазара	Мушки	Женски	ОШ	ССС	ВШ И ВСС
67	31	36	2	22	43

Према процени представника локалне управе главни проблеми у култури су:

1. Недостатак средстава за реновирање објеката и улагање у инфраструктуру
2. Недостатак средстава за програме
3. Недовољно развијен културни туризам

Приоритети за улагање и развој:

1. Неговање традиције и заштита културне баштине
2. Опремање установа културе
3. Културног туризма

Музеј „Рас“²

постао Музеј *Рас* у Новом Пазару.

Иницијатива за оснивање музеја у Новом Пазару покренута је на састанку Савета за просвету и културу, одржаном 27. јуна 1952. године. Већ почетком 1953. године формиран је Координациони одбор за формирање Градског музеја, а 10. јула 1953. године формиран су Савет, Управа и Комисија за процену ствари, тј. комисија за откуп експоната. Музеј је носио назив Градски до краја 1957. године, када му је име промењено у Рашки музеј у Новом Пазару.

У наредних десет година Музеј је, услед недостатка финансија, практично престао да ради, да би 30. марта 1965. године Скупштина општине Нови Пазар донела нову Одлуку о формирању Рашког музеја. Године 1971. Музеј мења назив у *Завичајни музеј у Новом Пазару*, да би, по трећи пут, 1. јануара 1987. године, Музеј поново променио назив и коначно

• Просторни капацитети

Крајем 1969. године Скупштина општине Нови Пазар је за потребе Музеја одобрила зграду у којој се налазила Школа ученика у привреди. Зграда потиче из средине XIX века и једно време у њој је била руждија (турска гимназија), а од национализације 1959. године, у њој се налазио Градски одбор, затим основна школа и Школа ученика у привреди. Како зграда наменски није одговарала потребама Музеја, а била је и руинирана, реконструисана је и адаптирана за потребе Музеја.

² Музеј Заводу није доставио податке за 2009. годину.

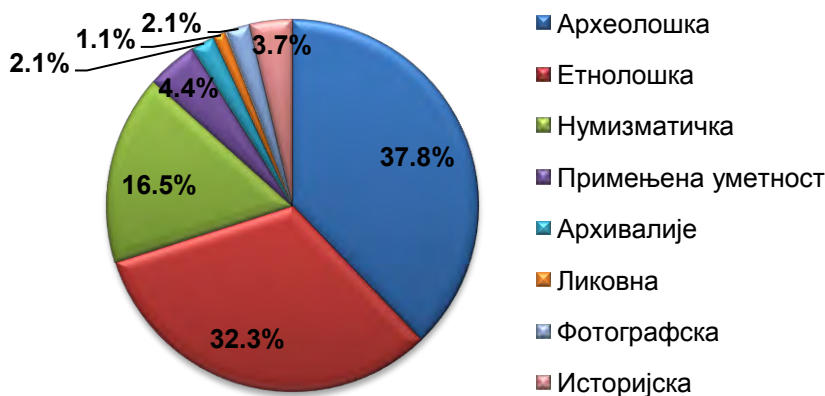

Музеј располаже са три простора која укупно имају 519 м² од чега је 333 м² изложбени простор, 70 м² депои, 46 м² канцеларијски простор, док 70 м² Музеј није у могућности да користи због нерешеног стамбеног питања особа који живе у помоћној згради Установе. Објекти немају обезбеђен приступ за особе са инвалидитетом. Два објекта су категорисана као културна добра од значаја.

• Фонд

Музеј располаже са 5.876 предмета подељених у седам збирки: археолошка, етнолошка, фотографска, ликовна, нумизматичка, збирка примењене уметности и збирка архивалија. Најбројнија је археолошка збирка са 2.223 предмета, која располаже и највећим бројем обрађених предмета – 1.580, али и са највећим бројем конзервираних предмета – 1.320. Од предмета који подлежу конзервацији конзервирано је 48,7%. У потпуности су конзервиране нумизматичка и ликовна збирка, док конзервација предмета у оквиру историјске и збирке оружја и војне опреме није почела. Обрађено је 58,3% укупног фонда, а потпуно су обрађене ликовна и фотографска. У последњих десет година није рађена ревизија целокупног фонда, али ни појединачне ревизије. Нова стална поставка у Музеју Рас отворена је 10. јуна 2008. године.

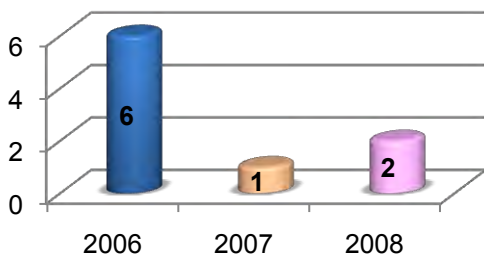
Приказ 3: Структура фонда Музеја

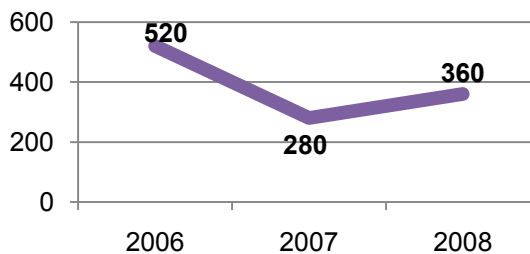
• Програми и публика

У периоду од 2006. до 2008. године, Музеј је организовао девет изложби и још један додатни програм, и то у 2007. години – *Стотру археолошког филма*. У поменитом периоду Установу је посетило 1.160 љубитеља музеја.

Приказ 4: Број изложби у Музеју у периоду од 2006. до 2008. године

Приказ 5: Тенденција кретања публике у периоду од 2006. до 2008. године

Радно време Музеја за посетиоце је од 8-19 часова. Улазнице за додатне програме Музеја се не наплаћују, а за обилазак поставке цена улазнице је 40 динара. Попуст имају ђаци, студенти, пензионери и војници.

Установа је 2008. године објавила публикацију о музеју тј. водич кроз музеј и његове сталне поставке која је штампана и на енглеском језику. Музеј не објављује каталог својих збирки, али издаје посебне публикације везане за изложбе и друге програме.

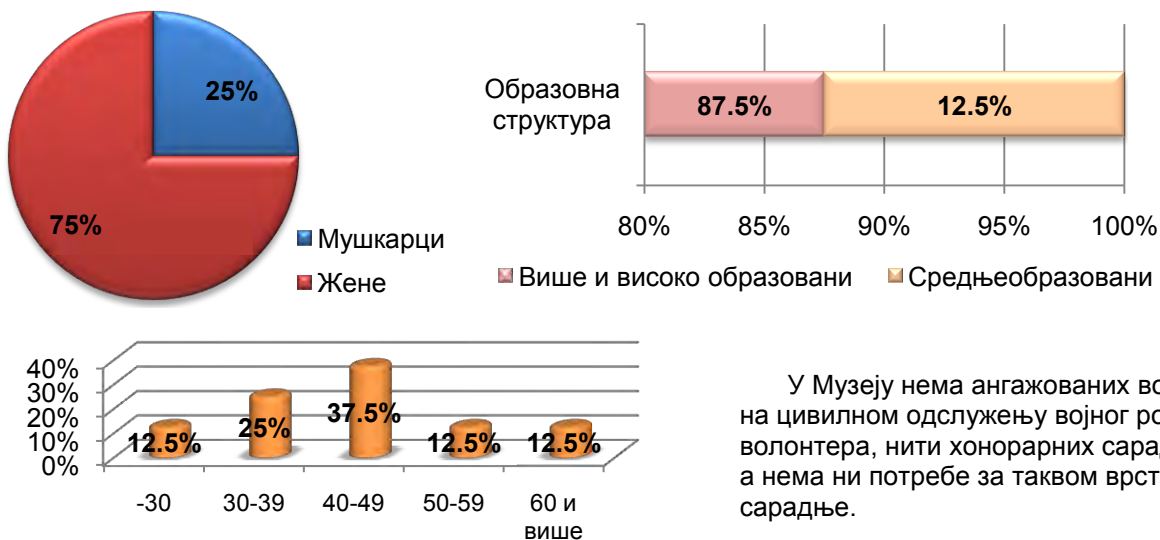
Музеј има свој часопис/сталну публикацију стручног карактера и обавља научна истраживања. Установа не ради истраживања потреба публике.

• Кадрови

У Музеју ради осам запослених. У основној делатности ради 87,5% запослених. У оквиру полне структуре предњаче жене, а у старосној особе од 40-49 година. Просек година запослених је 44 године. Образовна структура показује велику предност високообразованог кадра у односу на средњу стручну спрему, док запослених са завршеном основном школом нема.

Приказ 6: Полна, образовна и старосна структура запослених у Музеју

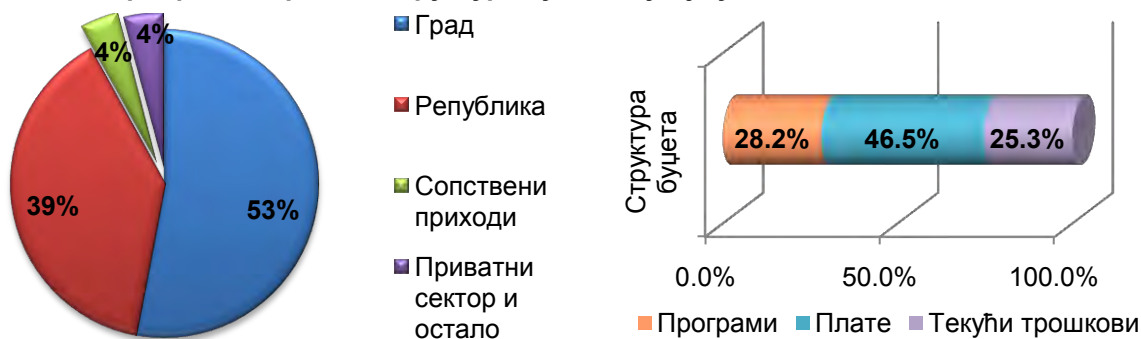

У Музеју нема ангажованих војника на цивилном одслужењу војног рока, волонтера, нити хонорарних сарадника, а нема ни потребе за таквом врстом сарадње.

• Буџет

Музеј се највећим делом финансира из градског буџета, део финансија добија од Републике, док се у мањем проценту финансира од сопствених прихода и спонзорстава. Укупан буџет Музеја у 2008. години износио је 121.892,21 евра (9.925.902,00 динара), од чега је 34.347.17 евра (2.796.952,00 динара) потрошено на реализацију програма.

Приказ 7: Извори финансирања и структура буџета Музеја у 2008. години

Последња инвестициона улагања у Установи нису навели, као ни приоритено улагање у наредном периоду.

• Техничка опремљеност

Музеј располаже са осам рачунара који нису умрежени, али имају приступ интернету.

• Проблеми

Као кључне проблеме запослени у Музеју наводе недостатак простора за изложбе и друге активности, те истичу потребу за враћањем помоћне зграде у дворишту Музеју. У финансијском делу истиче се нередовност у добијању средстава за плате и програме.

Градска библиотека „Доситеј Обрадовић“

Библиотека је почела са радом као одељење Општине. Покретачи идеје о оснивању Библиотеке била је неколицина ентузијаста који су препознали потребу за културним преображајем у свакој пори друштва. Самосталном радном организацијом проглашена је 1957. године и добила назив - Градска библиотека *Доситеј Обрадовић* у Новом Пазару.

• Просторни капацитети

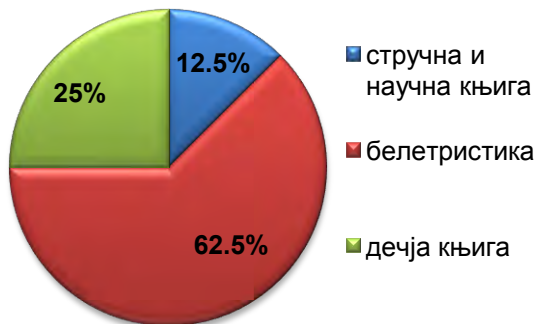
Градска библиотека *Доситеј Обрадовић* своју делатност обавља у укупно 800 м² простора, у згради која је у власништву Установе. Библиотека има читаоницу са 80 места и располаже простором у којем се одржавају додатни програми: књижевне вечери, изложбе, филмске пројекције, радионице, трибине и курсеви страних језика.

• Програми и публика

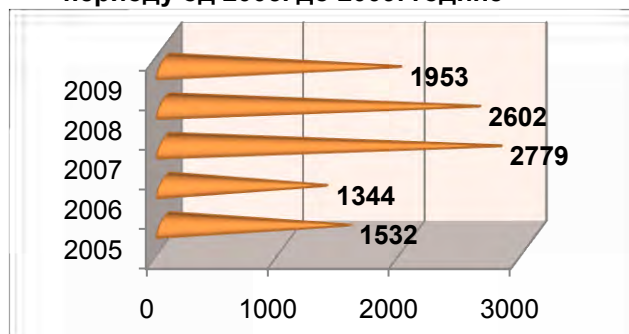
Библиотека располаже фондом од 80.522 издања на српском језику, а не располаже публикацијама на другим језицима.

У периоду од 2005. до 2009. године, Библиотека је фонд допунила са 10.210 књига што је у просеку 2.042 књига годишње. Година 2007. донела је највећи број издања – 2.779. У периоду од 2007. до 2009. године Библиотека од Републике није добила средства за откуп књига, већ само од града у износу од 14.230,00 евра (према просечном курсу евра за године 2007, 2008. и 2009.) или 1.217.000,00 динара.

Приказ 8: Структура фонда према типу публикације

Приказ 9: Број набављених публикација у периоду од 2005. до 2009. године

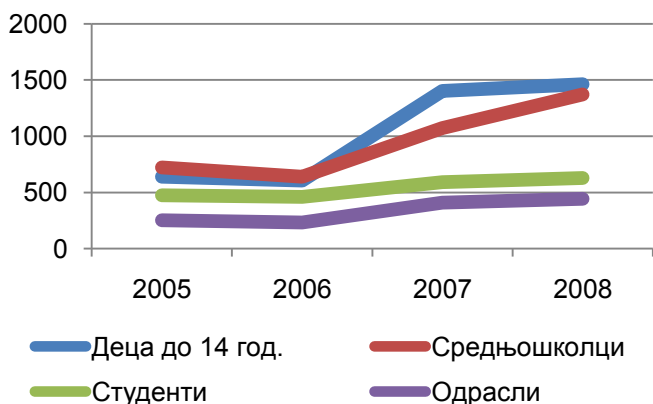

Закључно са 31. децембром 2008. године, Библиотека има 3.908 чланова, што чини 4,5% од укупног становништва Новог Пазара.

Табела 4: Број корисника у периоду од 2005. до 2008. године

	Број уписаних корисника			
	2005	2006	2007	2008
Деца до 14 година	639	606	1403	1464
Средњошколци	722	639	1074	1372
Студенти	474	462	591	629
Одрасли	252	232	408	443
Укупно	2087	1939	3476	3908

Приказ 10: Тенденција кретања броја корисника у периоду од 2005. до 2008. године

Приказ 11: Структура чланства у 2008. години

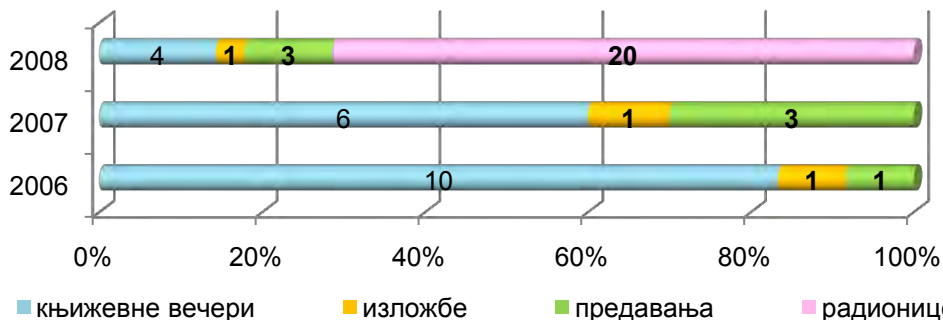
Када је реч о укупном броју корисника Библиотеке, у посматраном периоду из приложене табеле види се да је број корисника у 2006. години незнатно опао у односу на претходну, али да од тада расте. До 2008. број корисника се увећао за нешто више од 50%.

Када је у питању број корисника према старосним групама, континуиран раст је, такође, након благог пада, видљив у периоду од 2006. до 2008. године, и то у свим категоријама. Посебно треба издвојити категорију деце до 14 година и категорију средњошколаца, код којих се број удвостручио у наведеном периоду.

Библиотека наплаћује чланарину 400 динара за одрасле чланове, за децу до 14 година 300 динара, а постоје и колективни уписи по 50% нижој цени.

Градска библиотека у Новом Пазару је у периоду од 2006. до 2008. године организовала и укупно 59 различитих пратећих програма. Највише су организоване књижевне вечери и радионице, а најмање изложбе.

Приказ 12: Број пратећих програма Библиотеке у периоду од 2006. до 2008. године

Прелазак на аутоматско пословање и учлањење у пројекат „Виртуелна библиотека Србије“ спада у најважније пројекте Установе. Осим овог у значајне пројекте спадају и манифестације *Новопазарски дани поезије*, *Конкурс ликовних радова за децу* и *Међународни сусрети писаца*.

Новопазарски дани поезије су настали као плод рада тима градске библиотеке, а уз финансијску помоћ Министарства културе Републике Србије и града Новог Пазара.

Библиотека врши истраживање потреба корисника и такво истраживање последњи пут је спроведено 2008. године.

Радно време Библиотеке је од 8 до 19.30 часова радним данима и суботом од 9 до 16 часова.

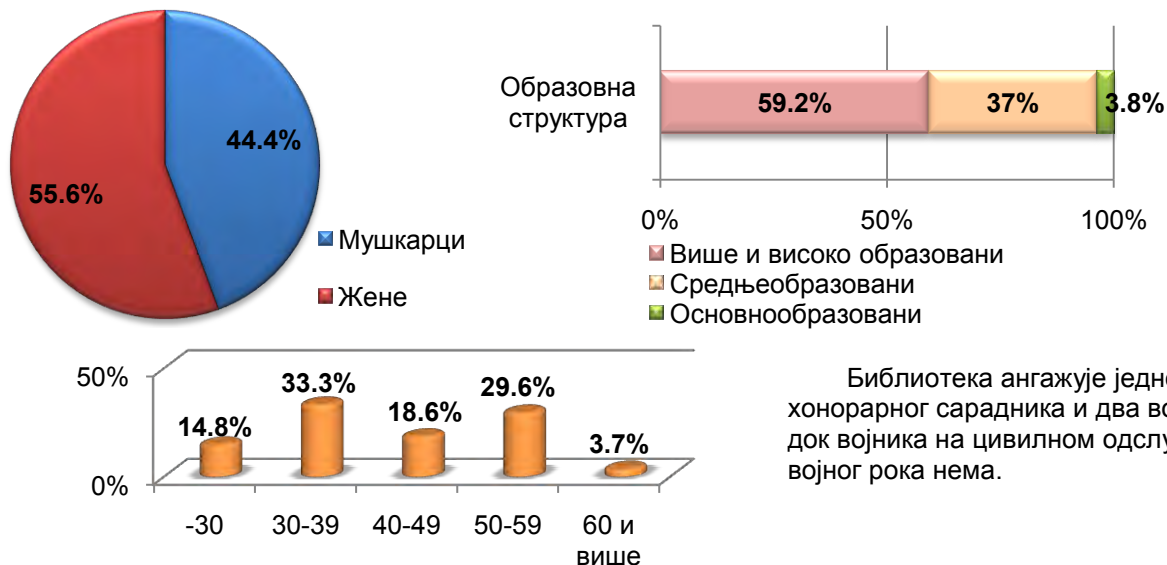
• Кадрови

У Библиотеци ради 27 запослених. У оквиру полне структуре предњаче жене, којих има 15 запослених или 55,6%.

Старосна структура показује да у Библиотеци ради једна особа преко 60 година, а преовлађују кадрови старости од 30 до 39 година. Просек година запослених у Библиотеци је 42,9 година.

Образовна структура показује предност високообразованог кадра у односу на особе са средњом стручном спремом. У основној делатности ради 18 запослених или 66,7%.

Приказ 13: Полна и образовна структура запослених у Градској библиотеци

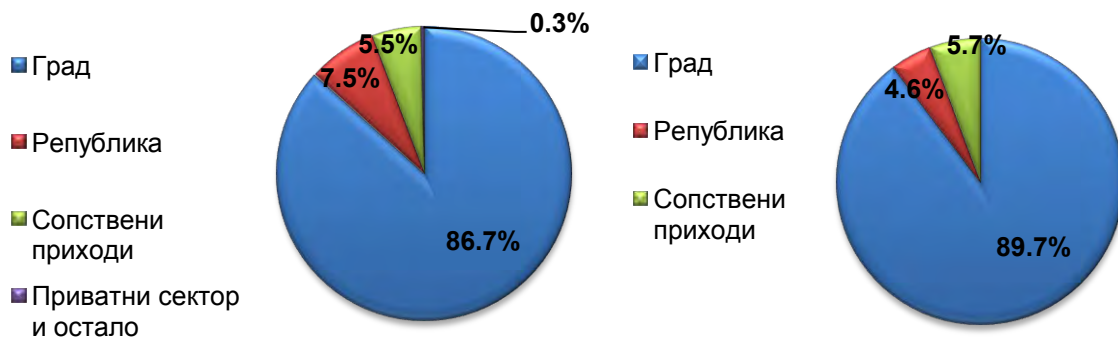

Библиотека ангажује једног хонорарног сарадника и два волонтера, док војника на цивилном одслужењу војног рока нема.

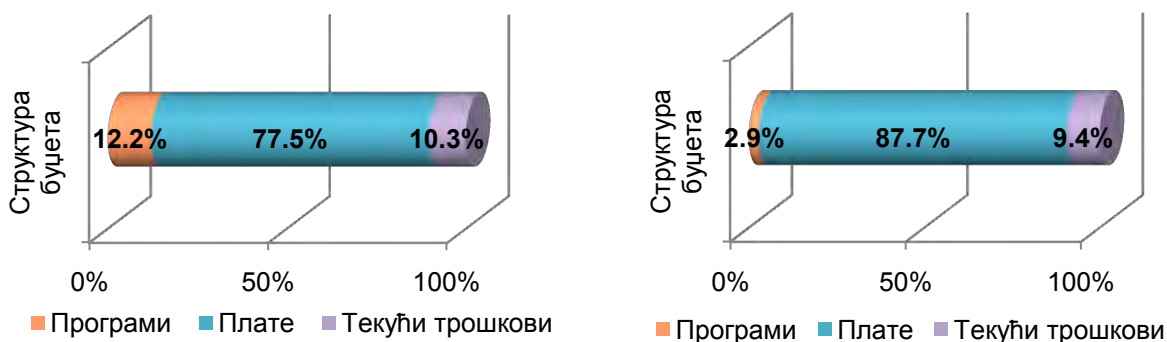
• Буџет

Библиотека се највећим делом финансира из градског буџета, део финансија добија од Републике, а део остварује и из сопствених прихода. Укупан буџет Библиотеке у 2008. години износио је 251.398,13 евра (20.471.802,00 динара), од чега је 30.720,58 евра (2.501.632,00 динара) утрошено на реализацију програма. У 2009. години буџет је опао на износ од 200.118,28 евра (18.797.250,00 динара), а износ који се издваја за програме вишеструко је умањен на 5.823,44 евра (547.000,00 динара).

Приказ 14: Извори финансирања Библиотеке у 2008. и 2009. години

Приказ 15: Структура буџета у 2008. и 2009. години

Када је реч о последњим инвестиционим улагањима, 2008. године набављена је опрема за Библиотеку. За те потребе добијена су средства из Министарства културе и градског буџета у укупној вредности од 20.876.36 евра (1.700.000,00 динара).

Табела 5: Последња инвестициона улагања

Тип инвестиције	Финансијер	Година	Износ у еврима	Износ у динарима
Опрема за библиотеку	Министарство културе	2008.	12.280,21	1.000.000,00
Опрема за библиотеку	Град Нови Пазар	2008.	8.596,15	700.000,00

• **Техничка опремљеност**

Установа је умрежена у јединствену електронску базу података Кобис (*Cobiss*). Градска библиотека *Доситеј Обрадовић* поседује 22 компјутера који су умрежени и са приступом интернету.

• **Проблеми**

Као највеће проблеме запослени у Библиотеци наводе недостатак простора који би био решен пресељењем у нову зграду. У финансијском делу истиче се недостатак средстава за набавку књига.

Историјски архив „Рас“

Архив је основан 1975. године и његов оснивач је град Нови Пазар. Бави се заштитом архивске грађе на подручју града Новог Пазара и општина Сјенице и Тутина.

• **Просторни капацитети**

Историјски архив се налази у згради која је у власништву Установе, а која располаже просторним капацитетом од 435 м² од чега су 379 м² депои, 12 м² читаоница, а 44 м² заузима канцеларијски простор. У Архиву постоји и галеријски простор од 81 м².

• **Фонд**

Архив поседује 750 дужних метара архивске грађе од

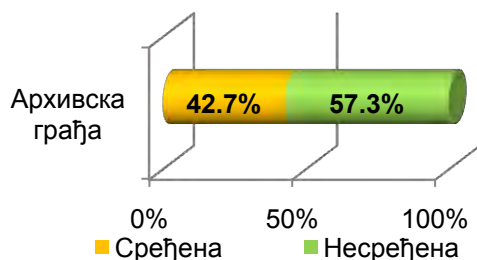
које је сређено 320 метара.

Број евидентираних регистратура је 270. Код 200 регистратура је извршено преузимање.

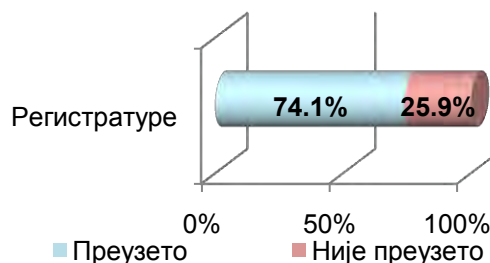
Архивска грађа распоређена је у 297 фондова и збирки које обухватају период од 1461. до 2007. године, од којих је сређено 198.

Архив је почео са процесом микрофилмовања и микрофилмовано је 5% обрађеног материјала.

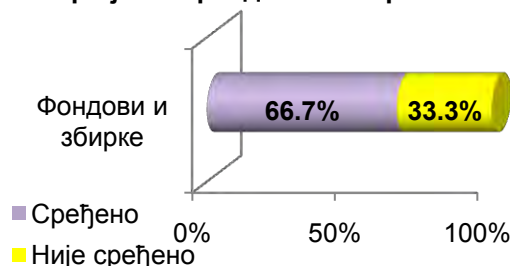
Приказ 16: Однос сређене и несређене грађе

Приказ 17: Однос преузетих и регистратура које нису преузете

Приказ 18: Однос сређених и несређених фондова и збирки

• Програми и корисници

У периоду од 2006. до 2009. године, Архив је организовао по један годишње пратећи програм у виду изложбе, изузев у 2009. години, а у истом периоду издао је и четири публикације.

Архив је за 150 истраживачких дана у 2008. години имао 100 домаћих и два страна корисника архивске грађе и библиотечког материјала.

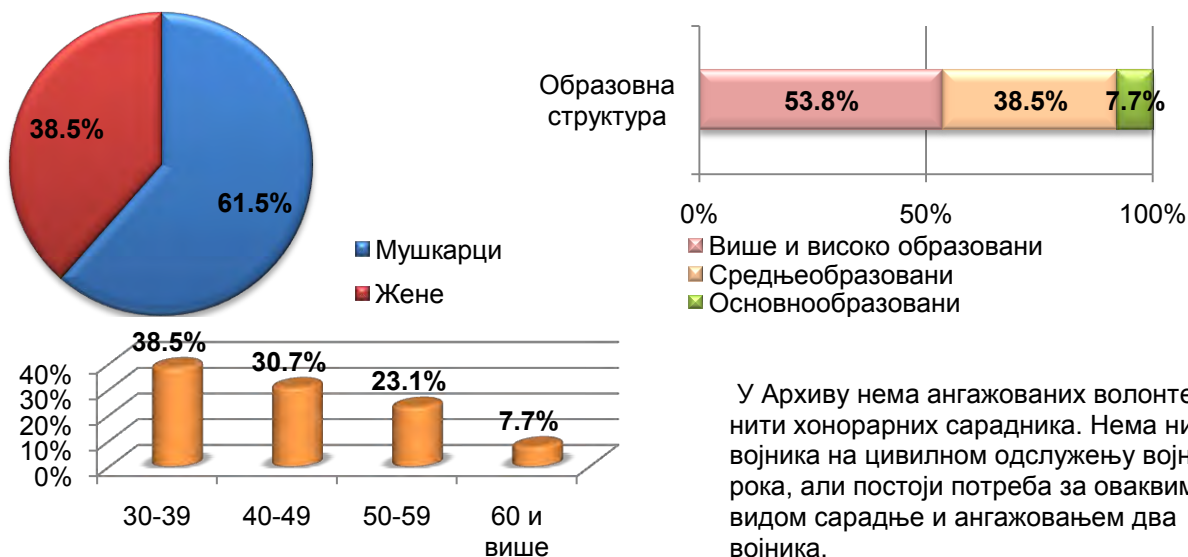
• Кадрови

У Историјском архиву „Рас“ у сталном радном односу је 13 запослених, од којих у основној делатности ради њих 10 или 76,9%. Полна структура је у корист мушкараца којих има осам, у односу на пет жена.

Кад је о образовној структури реч, у Архиву преовлађује високообразовани кадар са 53,8%.

Када је реч о старосној структури, просек година запослених износи 44,6 година. Преовлађује кадар од 30-39 година, док нема ниједног запосленог до 30 година старости.

Приказ 19: Полна, образовна и старосна структура запослених у Историјском архиву „Рас“

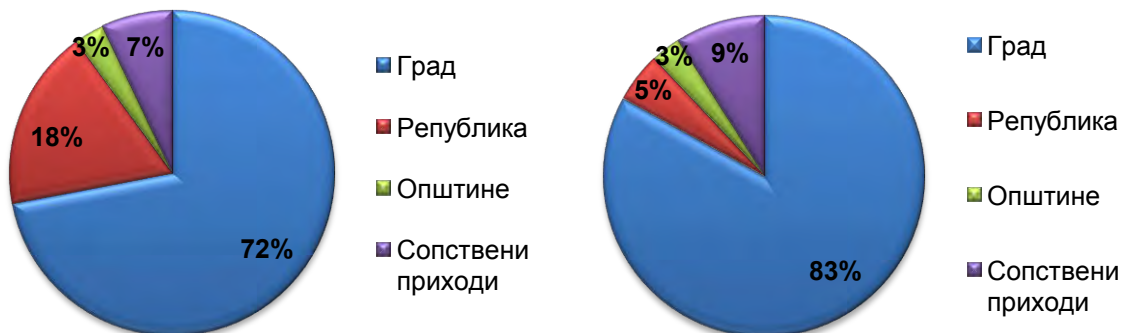

• Буџет

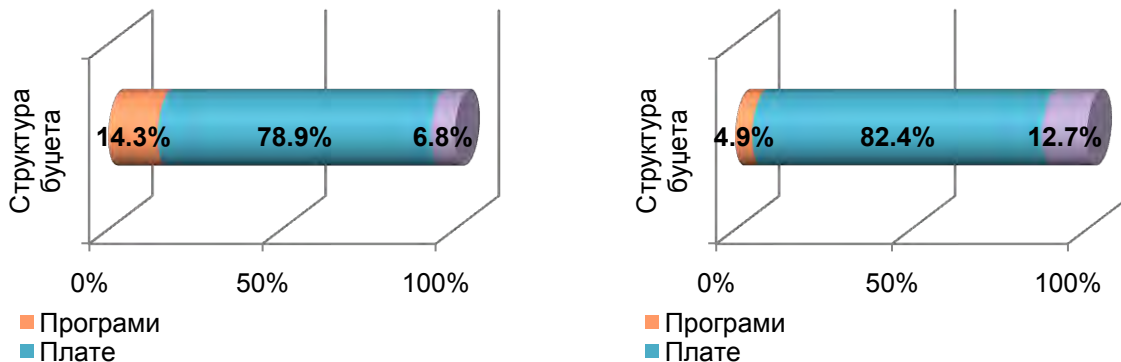
Архив највећим делом финансира Град, затим Република. Средства од стране општина Сјеница и Тутин имају мали удео у буџету Архива.

Укупан буџет Архива у 2008. години износио је 98.457,69 евра (8.017.587,00 динара), док је у 2009. години умањен и износио је 94.842,93 евра (8.908.663,00 динара). На реализацију програма, 2008. утрошено је 14.122,25 евра (1.150.000,00 динара) или 14.34% укупног буџета Архива, да би тај проценат опао на 4,94% или свега 4.684,30 евра (440.000,00 динара) у 2009. години.

Приказ 20: Извори финансирања буџета Архива у 2008. и 2009. години

Приказ 21: Структура буџета Архива у 2008. и 2009. години

Када је реч о последњим инвестиционим улагањима, Министарство културе Републике Србије је 2007. године, са сумом од 8.839,40 евра (706.800,00 динара) финансирао: припрему Водича Архива, набавку архивских полица, противпожарног система, три рачунара, три ласерска штампача, оперативног система и микрофилмовање архивске грађе, а 2008. године са 10.438,18 евра (850.000,00 динара), финансирао је и штампање Водича Архива, уградњу видео надзора, куповину архивских полица и куповину службеног аутомобила. Године 2009. Министарство је инвестирао и 4.471,38 евра (420.000,00 динара) у изложбу и набавку опреме у Архиву.

Табела 6: Последња инвестициона улагања

Тип инвестиције	Финансијер	Година	Износ у еврима	Износ у динарима
Припрема Водича Архива, набавка архивских полица, противпожарног система, рачунарске опреме и микрофилмовање грађе	Министарство културе	2007.	8.839,40	706.800,00
Шампање Водича Архива, уградња видео надзора, куповина архивских полица и куповина службеног аутомобила	Министарство културе	2008.	10.438,18	850.000,00
Изложба и опрема за Архив	Министарство културе	2009.	4.471,38	420.000,00

Као приоритетно инвестиционо улагање наводи се: набавка компјутерске опреме, архивских полица и кутија, микрофилмовање и набавка уређаја за мерење температуре и влажности ваздуха.

• **Техничка опремљеност**

Историјски архив *Рас* располаже са осам компјутера који нису умрежени, али имају приступ интернету.

• **Проблеми**

Као највеће проблеме запослени у Архиву наводе недостатак простора. Када је техничка опремљеност у питању, наводи се недостатак четири компјутера, штампача и скенера за А3 формат. У финансијском делу истиче се недостатак новца за материјалне трошкове и пројекте. Када су у питању програми и пројекти, постоји проблем финансирања пројеката локалног типа.

Центар за децу и омладину „Дуга“

економског живота, а нарочито у области културе и образовања као и промовисање менталног здравља у заједници код деце и адолесцената.

- **Просторни капацитети**

Центар своју делатност обавља у простору који му је уступљен и који користи без накнаде. У згради коју користи, Центар има две канцеларије и један магацин.

Центар располаже и простором за изложбе и одржавање бесплатних часова из различитих предмета.

Не располажемо детаљнијим подацима о простору.

- **Програми и публика**

Центар *Дуга* има за циљ реализацију едукативних и културних делатности, хуманитарних и спортско-рекреативних активности. У том циљу, Центар организује бесплатну систематску помоћ у учењу ученицима основних и средњих школа слабијег материјалног стања. Тако, Центар са својим стручним тимом организује бесплатне часове математике, физике, хемије као и разредне наставе. Поред тога, *Дуга* пружа помоћ у учењу пет страних језика: енглеског, француског, немачког, турског, арапског, а у последње време и шпанског језика.

За децу са уметничким афинитетима постоје радионице креативне маште и школа сликања, где се ради на подстицању, неговању и развијању талента деце кроз разне технике ликовне уметности.

Што се тиче музичких садржаја, одржавају се часови школе гитаре и соло певања, као и усавршавање различитих нивоа и праваца у музици. Дечји хор *Дуга* је такође једна од секција у Центру. Хор је у 2009. години наступао шест пута у Установи и осам ван ње пред укупно 340 гледалаца.

На развијање књижевних садржаја, Центар утиче кроз драмску и рецитаторску секцију окупљајући децу од четврте године до средњошколског узраста.

Такође, постоји и школа плеса (класични плес и ритмичка гимнастика).

Важан задатак Центра је подстицање потпуне интеграције деце и омладине са инвалидитетом у све сегменте друштвеног и економског живота, а нарочито у области културе и образовања. Центар је реализовао пројекат „Знањем против предрасуда и дискриминације особа са инвалидитетом“ у сарадњи са Удружењем *Живети исправно*.

Центар се укључује у разне хуманитарне активности кроз организовање хуманитарних акција, сакупљање секундарних сировина, гардеробе, обуће, књига и школског прибора, као и кроз сарадњу са организацијама и институцијама које раде са децом са посебним потребама.

Центар се побринуо и за развијање спортско-рекреативних делатности кроз спортска такмичења, *Дана изазова* – као масовне спортске акције младих, као и кроз планинарска дружења и породичне излете, који имају за циљ јачање стабилности породичних, здравствених, физичких и других односа и вредности.

Честа активност Центра је организовање трибина са популарном тематиком која се увек тиче младих, на пример *Професионална оријентација*, затим округлих столова на тему *Брига свих фактора у друштву о младима* при чему су укључени стручњаци из разних области.

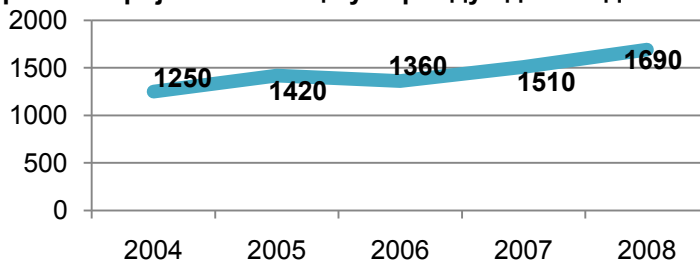
У просторијама *Дуге* организују се и књижевне вечери, промоције књига, такмичења у рецитовању.

Не располажемо детаљнијим подацима о активностима Центра у 2008. и 2009. години.

Када је реч о публици, Центар је у периоду од 2004. до 2008. године посетило укупно 7.230 посетилаца. На годишњем нивоу, Центар посети у просеку 1.445 посетилаца.

Приказ 31: Тенденција кретања броја посетилаца у периоду од 2004. до 2008. године

Центар наплаћује улазнице за своје програме, али постоји попуст за децу са посебним потребама, ромску популацију и децу лошијег материјалног стања.

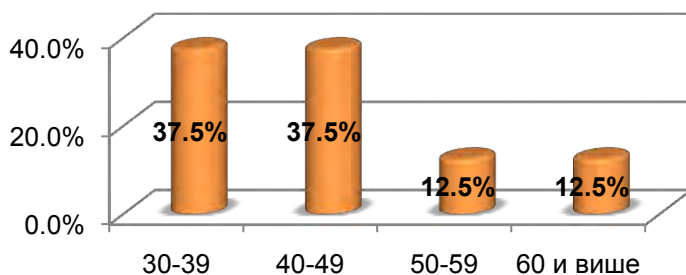
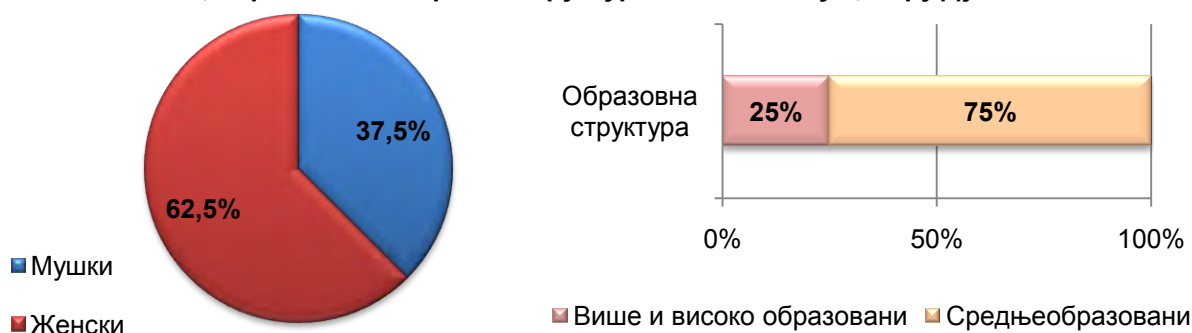
Центар обавља годишње евалуације програма, али не врши истраживања потреба корисника. Радно време Центра *Дуга* је од 8 до 19 часова.

- **Кадрови**

У Центру *Дуга* ради осам запослених. Полна структура је у корист жена, а у образовној преовлађује високообразовани кадар. У основној делатности ради 75% запослених.

Просек година запослених је 45 година. У Центру нема запослених до 29 година старости.

Приказ 32: Полна, образовна и старосна структура запослених у Центру *Дуга*

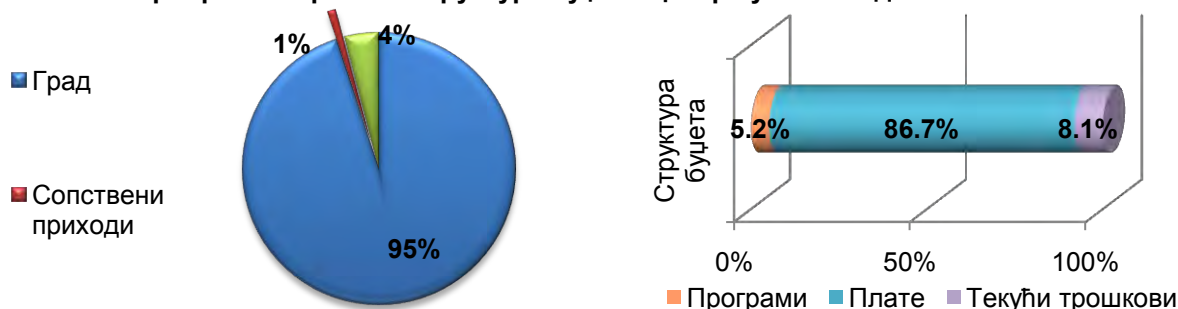

У Центру је ангажовано 13 хонорарних сарадника, док волонтера и војника нема, али постоји потреба и за оваквим видовима сарадње.

- **Буџет**

Центар за децу и омладину *Дуга* се у потпуности финансира из градског буџета, али Заводу нису достављени подаци о укупном буџету, нити подаци о његовој расподели у периоду од 2006. до 2008. године. У 2009. години буџет је износио 52.223,67 евра (4.905.406,00 динара) од чега је 2.704,12 евра (254.000,00 динара) потрошено на програме.

Приказ 33: Извори финансирања и структура буџета Центра у 2009. години

Када је о инвестицијама реч последња улагања односе се на куповину рачунара и опремање учионице Центра у 2009. години финансиран средствима страног донатора (ГТЗ)

• **Техничка опремљеност**

Центар располаже са два компјутера који нису умрежени и користе најспорију интернет конекцију (дајл-ап).

Дом културе „Ослобођење“

Дом културе *Ослобођење*, основан је 1963. године, а оснивач је град Нови Пазар. Његова делатност је неговање, развијање и афирмација културе, као и организација културних програма и манифестација у свим областима културног деловања.

• **Просторни капацитети**

Дом се налази у згради из 1962. године која је у власништву Установе и има укупну површину од 2.821 м². Располаже са две сале, две гардеробе, једним магацином и једном канцеларијом.

Велика сцена има капацитет 471 седишта и 200 места за стајање. Укупна површина те просторије износи 1.787 м² и користи се за извођење сценско-музичких програма, филмских пројекција, концерата. Сцена је широка 10 м са дужином од 15 м. Портал је широк 10 м и висок 8 м; сцена има 14 цугова и две гардеробе; опремљена је са 20 рефлектора и четири звучника. Салу Дома културе користи и Позориште.

Дом културе поседује и сцену на отвореном.

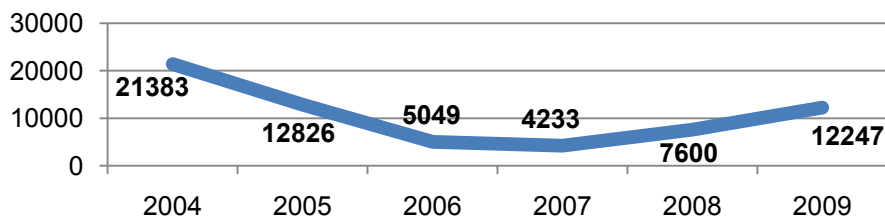
У Дому постоји и мала сала која се користи као галеријски простор

• **Програми и публика**

Када је реч о публици у 2008. и 2009. години, треба напоменути да не располажемо подацима о броју посетилаца Галерије, биоскопа и трибина у 2008. години те је стога, број од 7.600 посетилаца, показатељ посећености наступа КУД-ова и музичких манифестација у истој години.

Број од 12.247 посетилаца у 2009. години показатељ је посећености Галерије, биоскопа и трибина, док подацима о посећености наступа КУД-ова и музичких манифестација Завод не располаже.

Приказ 34: Тенденција кретања броја публике у периоду од 2004. до 2009. године

Када је реч о програмима у 2008. години, КУД-ови су у оквиру Дома наступили шест, а ван Установе три пута. Укупан број посетилаца износио је 3.000. Када је реч о гостовањима других културно-уметничких друштава у 2008. години, било их је три, а укупан број посетилаца износио је 1.000.

Дом културе *Ослобођење* организује и музичке манифестације. Таквих програма је у 2008. години било пет у самој Установи и присуствовало им је 2.000 посетилаца. Хорови *Ђулистан* и *Иса-бег*, наступили су и четири пута ван Установе, а укупан број посетилаца износио је 1.600.

Када је реч о програмима у 2009. години, изложбена Галерија Дома културе организовала је 18 изложби у оквиру Установе којима је присуствовало 11.000 посетилаца. Када су у питању гостујуће изложбе у 2009. години, било их је две и видело их је 150 посетилаца.

Биоскоп је у 2009. години посетило 757 посетилаца на 123 пројекције.

Дом је организовао и пет програма у виду трибина, предавања и књижевних вечери, којима је присуствовало 320 посетилаца.

Установа је у 2009. години организовала и две Ликовне колоније - *Санџак инспирација уметника* и *Сопоћанска виђења*, на којима је било 20 учесника.

Од 2006. до 2009. године, Установа је организовала и три програма намењена деци.

Просечна цена улазнице у Дому културе износи 100 динара. Постоји попуст за ученике, децу предшколског узраста и особе са инвалидитетом.

Дом културе *Ослобођење* не врши истраживања потреба публике.

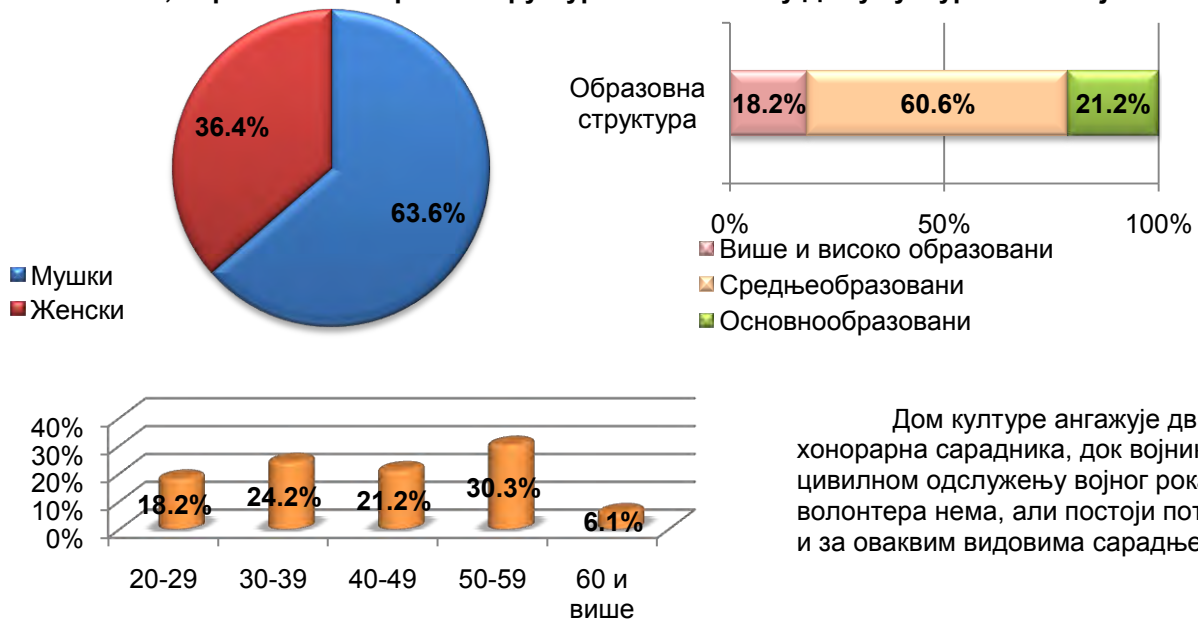
• Кадрови

У Дому културе *Ослобођење*, у сталном радном односу је 33 запослених. Полна структура је у корист мушкараца којих има 21 и који чине 63,6% запослених.

Старосна структура показује да међу запосленима преовлађује кадар од 50 до 59 година. Просек година запослених је 44.

Образовна структура показује велику предност средњеобразованог кадра у односу на особе са вишом и високом стручном спремом. Запослених са завршеним основним образовањем има седморо.

Приказ 35: Полна, образовна и старосна структура запослених у Дому културе *Ослобођење*

Дом културе ангажује два хонорарна сарадника, док војника на цивилном одслужењу војног рока и волонтера нема, али постоји потреба и за оваквим видовима сарадње.

• Буџет

Дом културе се највећим делом финансира из градског буџета, део финансија обезбеђује и сопственим приходима, а део добија из републичког буџета. Укупан буџет Дома у 2008. години износио је 276.723,04 евра (22.534.055,00 динара), од чега је 39.790,47 евра (3.240.210,00 динара) утрошено на реализацију програма.

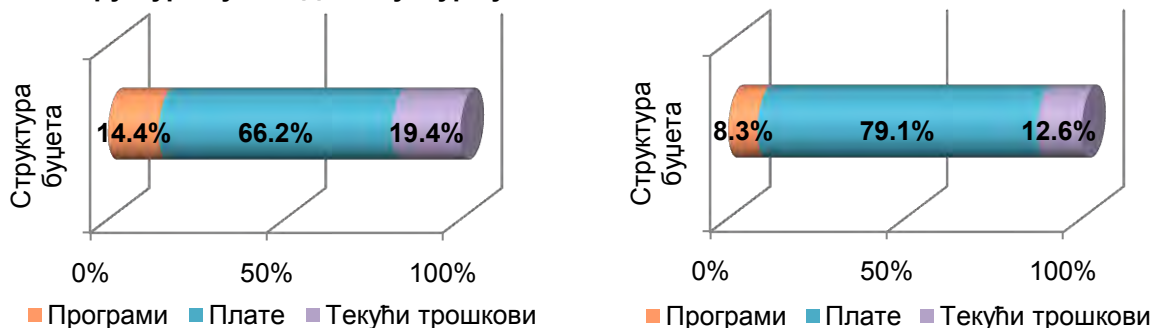
У 2009. години, буџет Дома културе је умањен и износио је 240.272,88 евра (22.569.000,00 динара). На реализацију програма, у 2009. години, утрошено је мање у односу на претходну годину или 19.866,55 евра (1.866.079,00 динара).

Приказ 36: Извори финансирања буџета Дома културе у 2008. и 2009. години

Приказ 37: Структура буџета Дома културе у 2008. и 2009. години

Последња инвестициона улагања нису наведена. Као приоритетна инвестициона улагања наводе се: реконструкција концертне дворане, замена столарије и електро-инсталација и реконструкција зграде. За ову инвестицију потребно је издвојити око 16.500.000,00 динара.

• Техничка опремљеност

Дом културе *Ослобођење* располаже са шест компјутера који нису умрежени али имају приступ интернету.

• Проблеми

Као највеће проблеме запослени наводе нефункционалност простора, те да је потребна његова реконструкција и адаптација. Када је реч о техничкој опремљености истиче се застарелост техничке опреме и потреба за набавку нове. У финансијском делу истиче се недостатак финансијских средстава за програме и улагања, док проблеми не постоје када су је о кадровима реч.

Регионално позориште Нови Пазар

Регионално позориште Нови Пазар је млада институција основана 2003. године. Његов оснивач је град Нови Пазар, а налази се у Дому културе *Ослобођење*.

• Просторни капацитети

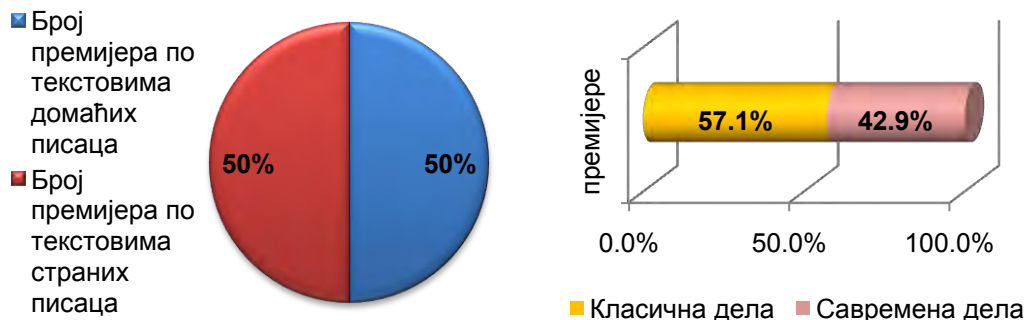
Позориште своју делатност обавља у простору величине 100 м², у згради која је у власништву Дома културе *Ослобођење*. Простор Позориште користи без накнаде.

Представе се играју на једној Великој сцени, која је такође у власништву Дома културе и не располажемо детаљнијим подацима о овој сцени.

• Програми и публика

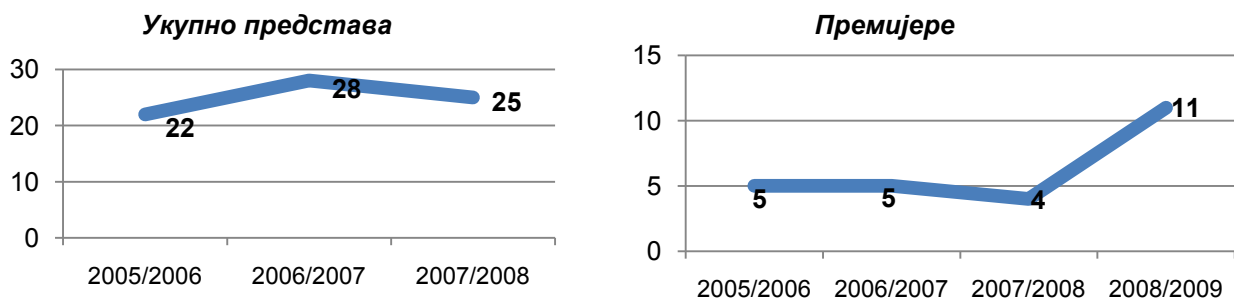
На годишњем нивоу Позориште изведе око шест премијера и више је окренуто класичним него савременим делима.

Приказ 38: Број премијера у периоду од 2006. до 2008. године и удео према врсти дела које се обрађује

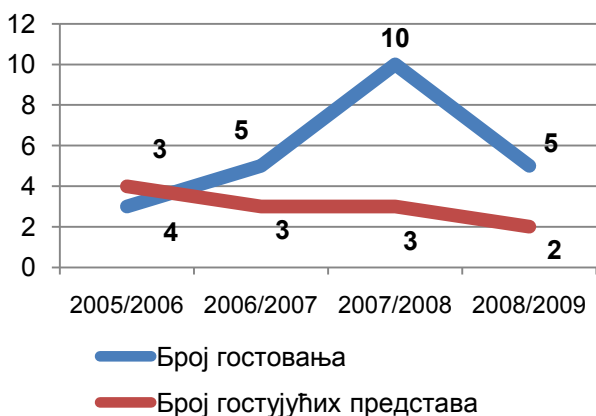

Укупан број изведених представа од сезоне 2005/2006 закључно са сезоном 2007/2008 је 75 (за сезону 2008/2009 Заводу нису достављени подаци).

Приказ 39: Тенденција кретања укупног броја изведених представа (реприза и премијера) и само премијера од 2005. до 2009. године

Приказ 40: Број гостовања и гостујућих представа у последње четири сезоне

У периоду од 2005. до 2009. године Позориште је имало 23 гостовања, док је 12 представа гостовало у згради Дома културе где се Позориште налази.

Заводу нису достављени подаци о броју публике у периоду од 2005. до 2008. године. У сезони 2008/2009 Позориште је посетио 771 гледалац – 471 у згради Позоришта, а 300 на гостовањима.

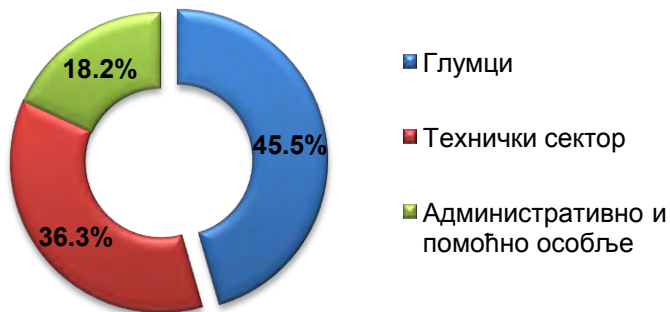
Позориште наплаћује улазнице за своје програме, а попуст имају школе.

Регионално позориште Нови Пазар обавља годишње евалуације програма и ради истраживање потреба корисника. Овакво истраживање је последњи пут вршено 2009. године.

• Кадрови

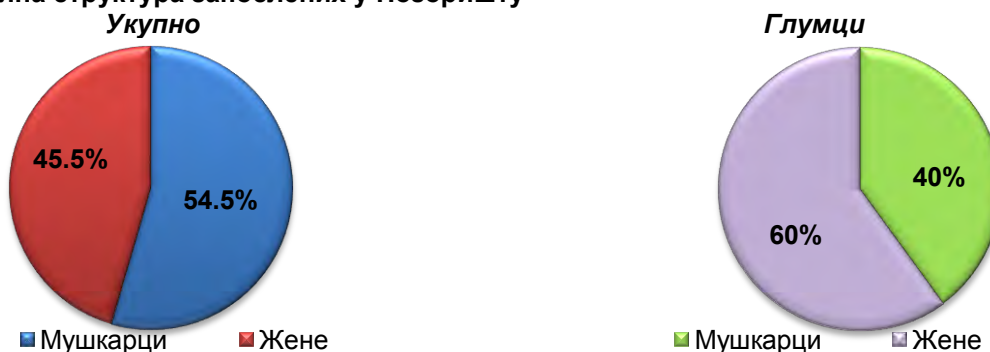
Позориште има 11 стално запослених, међу којима је пет глумаца. Када је старосна структура у питању, преовлађују запослени старости до 29 година, док запослених са преко 50 година нема. Просек година свих запослених је 33. Када је само о глумцима реч, просек година је 26, а старосну структуру чине четири глумца до 29 година и један у тридесетим. Запослених глумаца са преко 40 година старости нема. У основној делатности ради 81,9% запослених.

Приказ 41: Структура запослених према занимању у Позоришту

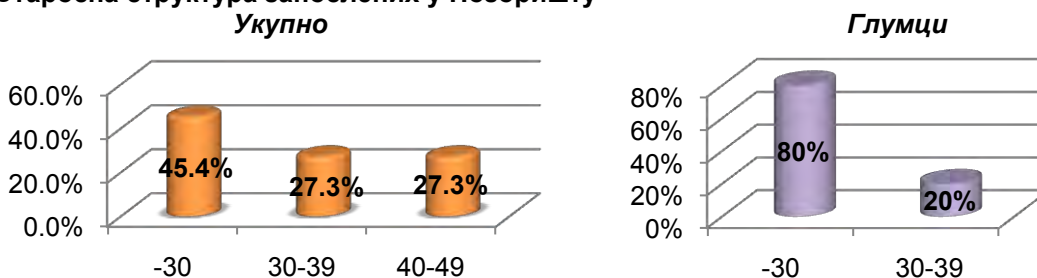
Полна структура указује да у Позоришту ради више мушкараца него жена, али у глумачком ансамблу предњаче жене.

Приказ 42: Полна структура запослених у Позоришту

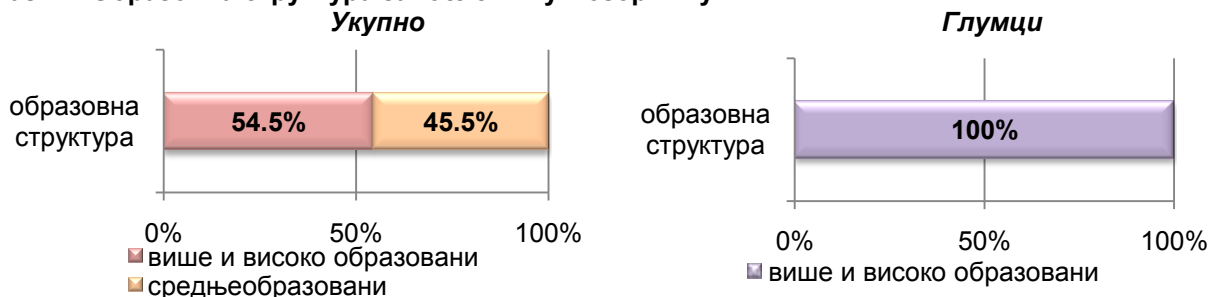
У старосној структури преовлађују запослени до 29 година. Просек година свих запослених је 32, а само глумца 26 година.

Приказ 43: Старосна структура запослених у Позоришту

Према степену образовања доминира високообразовани кадар. Сви глумци су факултетски образовани. Позориште нема запослене са завршеном само основном школом.

Приказ 44: Образовна структура запослених у Позоришту

Позориште ангажује хонорарно два глумца. Волонтери и војници не помажу раду Позоришта.

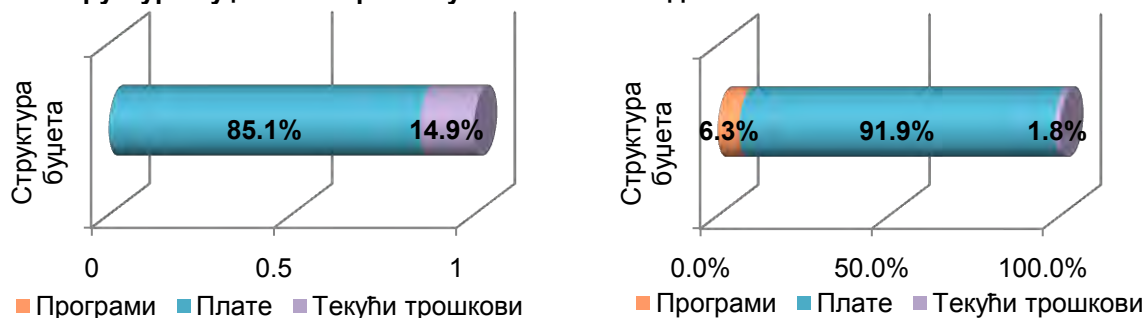
- **Буџет**

Позориште се највећим делом финансира из буџета града, а део финансија остварује и из сопствених прихода. Укупан буџет Позоришта у 2008. години износио је 80.612,51 евра (6.564.422,00 динара), од чега је 85% утрошено на зараде запослених, 15% на текуће трошкове, док за реализацију програма нису издвајана никаква средства. У 2009. години, буџет Позоришта је увећан и износио је 92.808,73 евра (8.717.589,00 динара). Извори финансирања и њихов удео у финансирању нису промењени. На реализацију програма, у 2009. години, утрошено је 6,27% или 5.816,84 евра (546.380,00 динара).

Приказ 45: Извори финансирања Позоришта у 2008. и 2009. години

Приказ 46: Структура буџета Позоришта у 2008. и 2009. години

Инвестиција у Позориште није било у последње три године, а као приоритетна истичу се улагања у набавку технике, завеса и сређивање сале.

- **Техничка опремљеност**

Установа располаже са једним компјутером који нема приступ интернету.

- **Проблеми**

Као кључни проблем, представници позоришта истичу немање свог простора, те се решење види у пресељењу у нову зграду. Неопходна су улагања у опрему, запошљавање још неколико глумаца. У финансијском делу истиче се недостатак средстава за квалитетне пројекте.

Управни одбори установа културе

Податке о структури управних одбора у установама културе доставило је четири од шест установа културе: Народна библиотека *Доситеј Обрадовић*, Музеј *Рас*, Регионално позориште и Центар за децу и омладину *Дуга*.

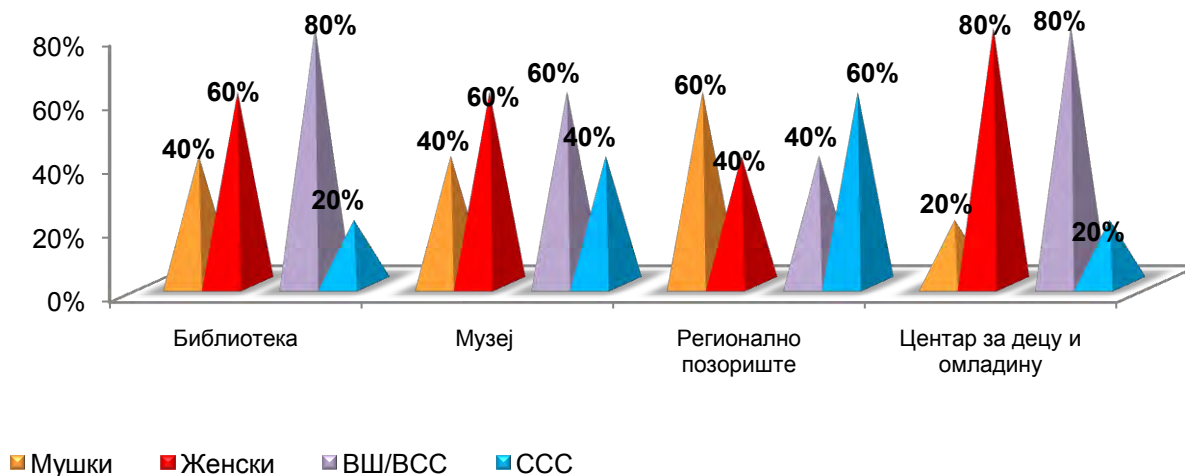
На основу података којим Завод располаже, могло би се рећи да управне одборе установа културе у Новом Пазару махом чине стручна лица за културне делатности.

Табела 7: Број чланова и структура управних одбора према занимању по установи

Установа	Укупан број чланова	Број чланова постављен од стране града	Број чланова из редова запослених	Занимање чланова управних одбора по установама
Библиотека <i>Доситеј Обрадовић</i>	5	3	2	1. професор 2. библиотекар 3. наставник 4. студент 5. службеник
Музеј <i>Рас</i>	5	3	2	1. економиста 2. рачуноводствени техничар 3. дипломирани хемичар 4. историчар 5. историчар уметности
Регионално позориште	5	3	2	1. професор 2. професор 3. новинар 4. мајстор светла 5. правни техничар
Центар за децу и омладину <i>Дуга</i>	5	3	2	1. угоститељско-туристички техничар 2. дипломирани дефектолог 3. професор оријенталистике 4. васпитач 5. професор

У већини случајева ради се о више и високо образованим лицима – 65%. У оквиру полне структуре предњаче мушкарци чији удео износи 60%.

Приказ 47: Полна и образовна структура чланова управних одбора

У Новом Пазару чланство у управним одборима није плаћена функција. Према подацима који обухватају период 2008 – октобар 2009. године, одбори се састају најмање три, а највише шест пута у току године.

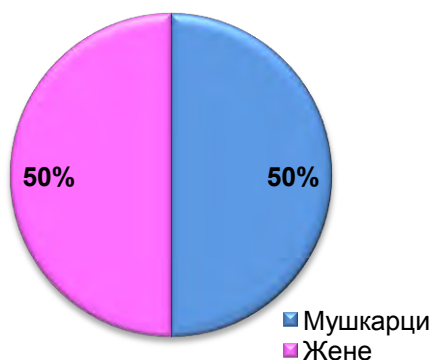
Табела 8: Број састанака управних одбора установа у периоду од јануара 2008. до октобра 2009. године

Установа	Састанци управних одбора	
	2008	јануар – октобар 2009
Библиотека <i>Доситеј Обрадовић</i>	3	3
Музеј <i>Рас</i>	3	3
Регионално позориште	3	6
Центар за децу и омладину <i>Дуга</i>	5	6

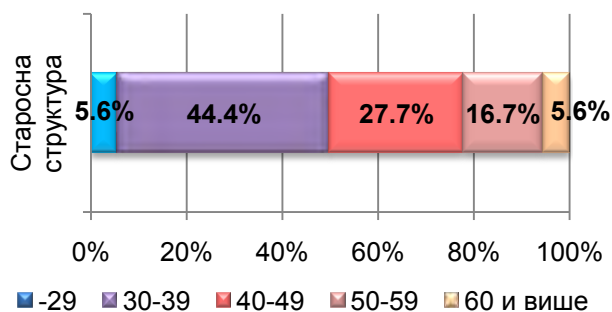
Ставови запослених у установама културе

Упитник за запослене у Новом Пазару попунило је 18 запослених из три од шест градских установа културе. Узорак чини 25,7% свих запослених. Узорак има уједначену полну структуру, а предњаче особе у тридесетим годинама живота. Највећи део узорка чине испитаници са вишим и високим образовањем.

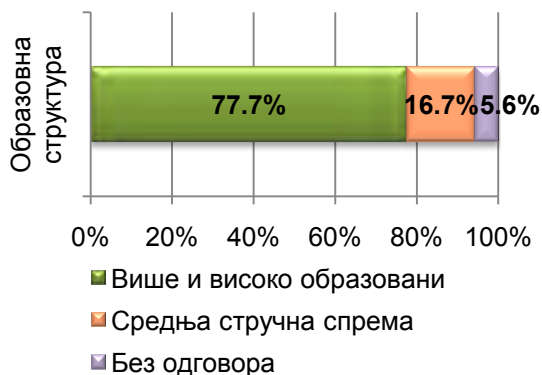
Приказ 48: Структура узорка
Полна структура

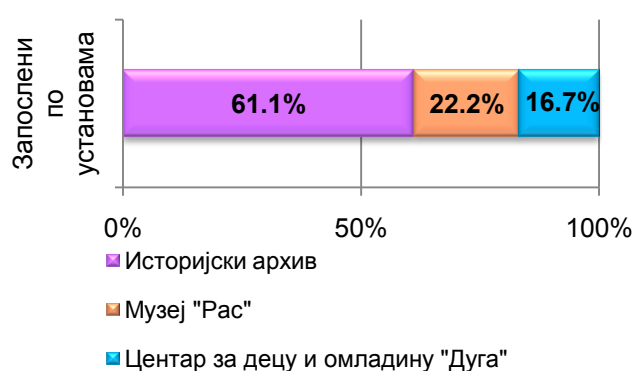
Старосна структура

Образовна структура

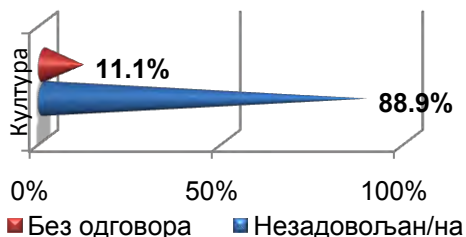
Структура по установама

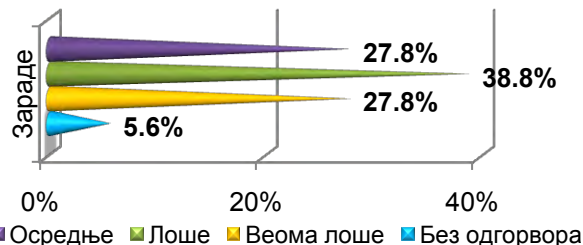
• Задовољство сектором културе

Стањем у култури града није задовољан ни један запослени. Томе највероватније доприносе и зараде запослених у том сектору. Наиме, ниједан запослени на питање „Какве су по вашем мишљењу плате запослених у сектору културе?“ није обележио одговор „добре“ или „веома добре“. Већина анкетираних истиче да су зараде „лоше“ и „веома лоше“, а свега пет испитаника их оцењује као „осредње“. Када је о сарадњи установа културе на локалном нивоу реч, највише је ниских оцена („довољних“ и „недовољних“), док „одличних“ оцена нема. Културна дешавања су највећим делом оцењена „добром“ оценом, затим „довољном“, док осталих оцена у одговорима нема.

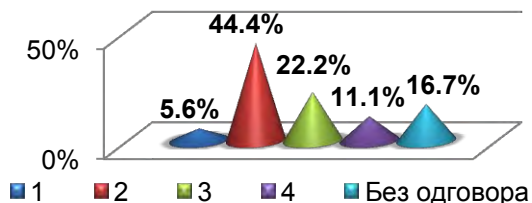
Приказ 49: Задовољство стањем у култури

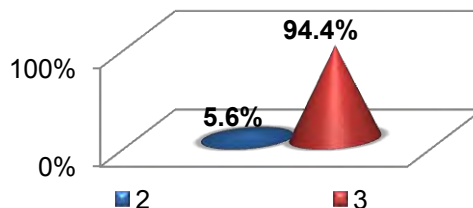
Приказ 50: Задовољство зарадама у сектору културе

Приказ 51: Оцене међусобне сарадње установа културе у граду

Приказ 52: Оцене културних дешавања у граду

Запослени као највеће проблеме истичу:

1. Недоволно развијен мултикултурализам и међународна сарадња
2. Недовољна стручност и бројност кадрова
3. Недовољна заинтересованост грађана за културне садржаје

Када је реч о сарадњи са другим актерима, значајним за функционисање установа културе, запослени најлошије оцењују сарадњу установа културе и приватног сектора, али и сарадњу са градским већником за културу. Са друге стране најбоље је оцењена сарадња са Министарством културе. Ни са једним актером сарадња није оцењена као одлична.

У табелама које следе приказане су фреквенције одговора на понуђеној скали, с тим да смо како би имали јаснији увид у расподелу позитивних, неутралних и негативних ставова по датим питањима, поредили два супротна пола у мерењу интезитета где је:

- ■ - збирни приказ опције „одлично“ и „добро“ када је позитивни став већински
- ■ - неутралан одговор „ни добро ни лоше“ у случајевима када доминира
- ■ - збирни приказ опције „лоше“ и „веома лоше“ за негативни већински став

Табела 9: Сарадња установа културе са другим актерима битним у њиховом функционисању оцењена од стране запослених у установама

Између установа културе у граду и насељеним местима	Одлично 0%	Добро 22,2%	Ни добро ни лоше 72,2%	Лоше 0%	Веома лоше 5,6%
Између установа културе и школа	Одлично 0%	Добро 33,3%	Ни добро ни лоше 16,7%	Лоше 44,4%	Веома лоше 5,6%
Између установа културе и приватног сектора	Одлично 0%	Добро 5,6%	Ни добро ни лоше 5,6%	Лоше 72,2%	Веома лоше 16,7%
Између установа културе и секретаријата за културу	Одлично 0%	Добро 5,6%	Ни добро ни лоше 22,2%	Лоше 66,7%	Веома лоше 5,6%
Између установа културе и већника за културу у скупштини града	Одлично 0%	Добро 0%	Ни добро ни лоше 22,2%	Лоше 72,2%	Веома лоше 5,6%
Између установа културе и министарства културе	Одлично 0%	Добро 61,1%	Ни добро ни лоше 11,1%	Лоше 22,2%	Веома лоше 5,6%

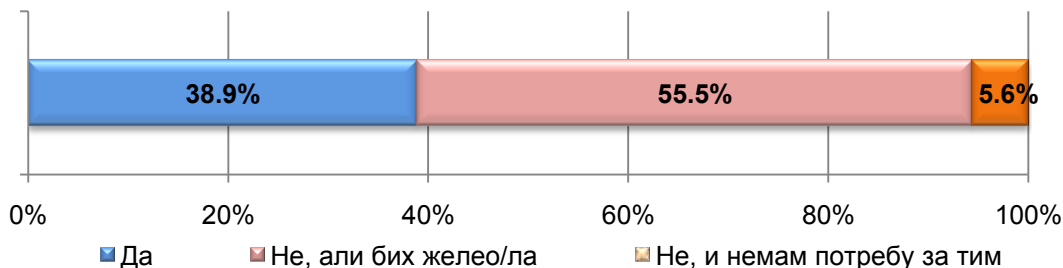
Запослени такође веома критичан став имају и према стању у појединим областима. Једина област оцењена позитивно од стране запослених је „неговање фестивала различитих по карактеру“. Најлошије је оцењена област „улагање у простор за рад“. Интересантно је да је највећи број оцена на негативном полу дистрибуције, да је веома мало „добрих“ оцена, а ниједна „одлична“.

Табела 10: Развијеност појединих области из културе према оценама запослених

Развој културног туризма	Одлично 0%	Добро 0%	Ни добро ни лоше 11,1%	Лоше 72,2%	Веома лоше 16,7%
Истраживања публике ради унапређења садржаја	Одлично 0%	Добро 0%	Ни добро ни лоше 27,8%	Лоше 27,8%	Веома лоше 44,4%
Подстицање културног аматеризма	Одлично 0%	Добро 0%	Ни добро ни лоше 27,8%	Лоше 66,7%	Веома лоше 5,6%
Подршка новим креативним пројектима	Одлично 0%	Добро 5,6%	Ни добро ни лоше 33,3%	Лоше 55,6%	Веома лоше 5,6%
Неговање фестивала, различитих по карактеру	Одлично 0%	Добро 61,1%	Ни добро ни лоше 27,8%	Лоше 5,6%	Веома лоше 5,6%
Реактивација индустријског наслеђа	Одлично 0%	Добро 0%	Ни добро ни лоше 33,3%	Лоше 50%	Веома лоше 16,7%
Улагање у простор за рад	Одлично 0%	Добро 0%	Ни добро ни лоше 5,6%	Лоше 72,2%	Веома лоше 22,2%

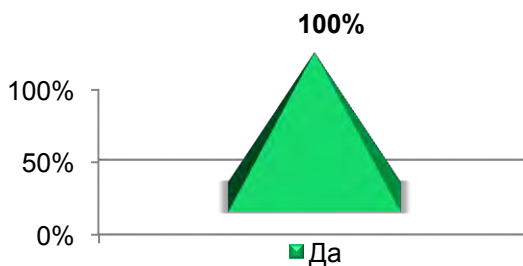
Установе у Новом Пазару, судећи по одговорима испитаника, не воде у довољној мери бригу о доедукацији кадрова.

Приказ 53: Одговор на питање: „Да ли сте од стране ваше установе били послати на семинар/програм едукације?“

Сви анкетирани, запослени у новопазарским установама културе, пристали би да учествују у изради локалног плана културног развоја.

Приказ 54: Одговор на питање: „Да ли бисте учествовали у изради стратешког плана развоја културе у свом граду?“

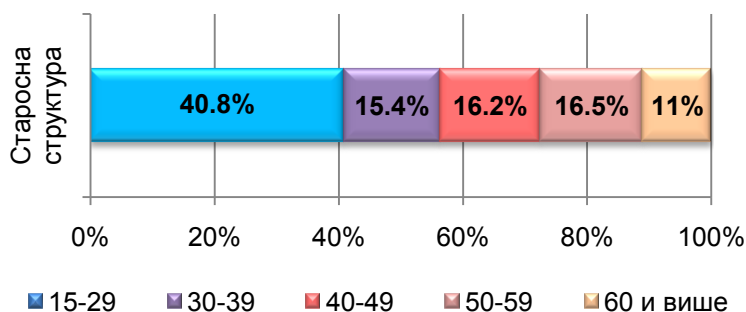
Ставови грађана Новог Пазара о култури у њиховом граду

Анализа ставова грађана Новог Пазара о култури базирана је на обради одговора из 382 упитника прикупљених од грађана током октобра 2009. године. Удео питања на која грађани нису дали одговор је 1,4%. Приликом анализе они неће бити узимани у обзир.

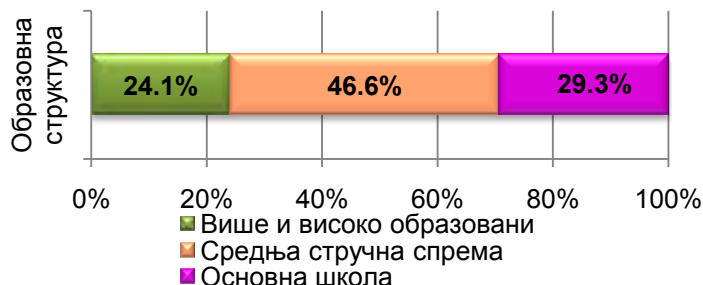
Приказ 55: Структура узорка
Полна структура

Старосна структура

Образовна структура

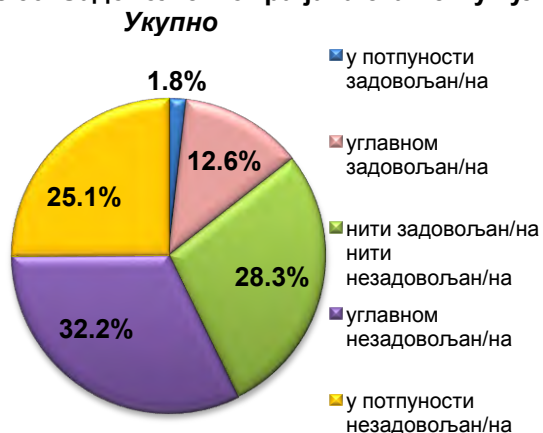

• Задовољство стањем у култури

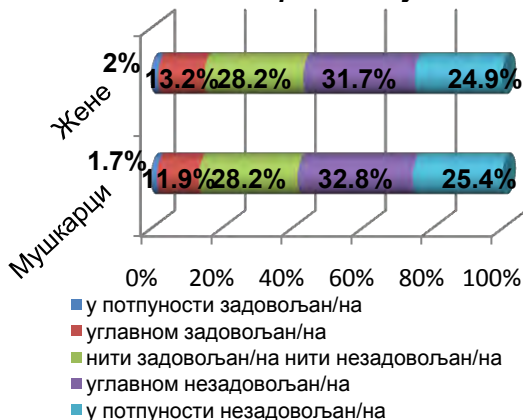
Културном понудом грађани Новог Пазара су највећим делом незадовољни. Највећи број одговора груписао се око опције „углавном сам незадовољан/на“, затим следе они који су делимично задовољни и потом они који су у потпуности незадовољни.

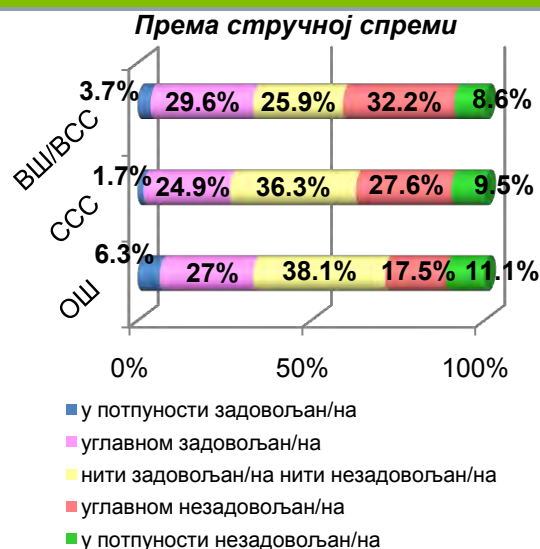
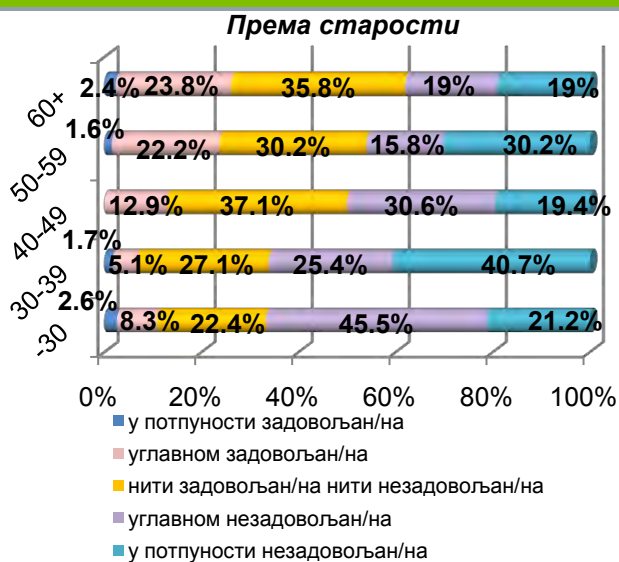
Жене су за нијансу задовољније стањем у култури од мушкараца. Када је узраст испитаника у питању, најнезадовољнији су најмлађи испитаници, а задовољство расте са порастом броја година. Када је о задовољству према образовној структури реч, незадовољство расте са порастом степена стручне спреме.

Приказ 56: Задовољство грађана стањем у култури града

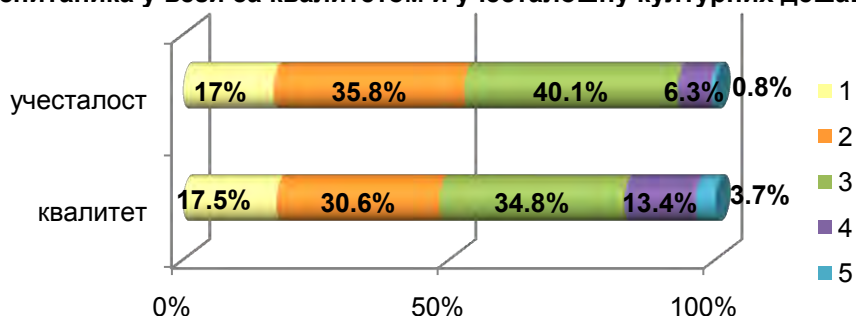
Према полу

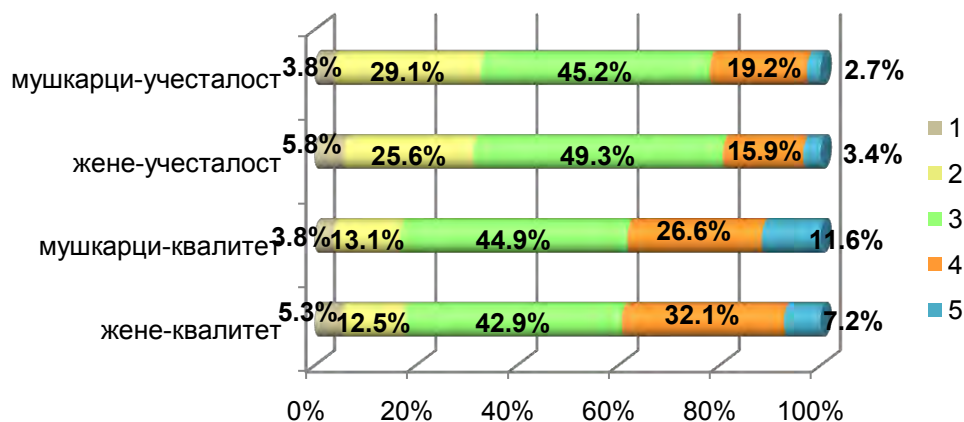

Када су учесталост и квалитет културних садржаја у питању, уколико не рачунамо „добру“ оцену за коју се одлучује највећи број испитаника, много је више оних који мисле да би догађаји из културе требало да буду чешћи и квалитетнији од оних који су задовољни постојећим стањем. Просечна оцена учесталости на основу одговора анкетираних је 2,4, а квалитета само мало виша – 2,5. Дакле, може се закључити да понуда не задовољава потребе и жеље грађана. Жене се мало чешће од мушкараца одлучују за високе оцене („врло добре“ и „одличне“).

Приказ 57: Оцене испитаника у вези са квалитетом и учесталошћу културних дешавања

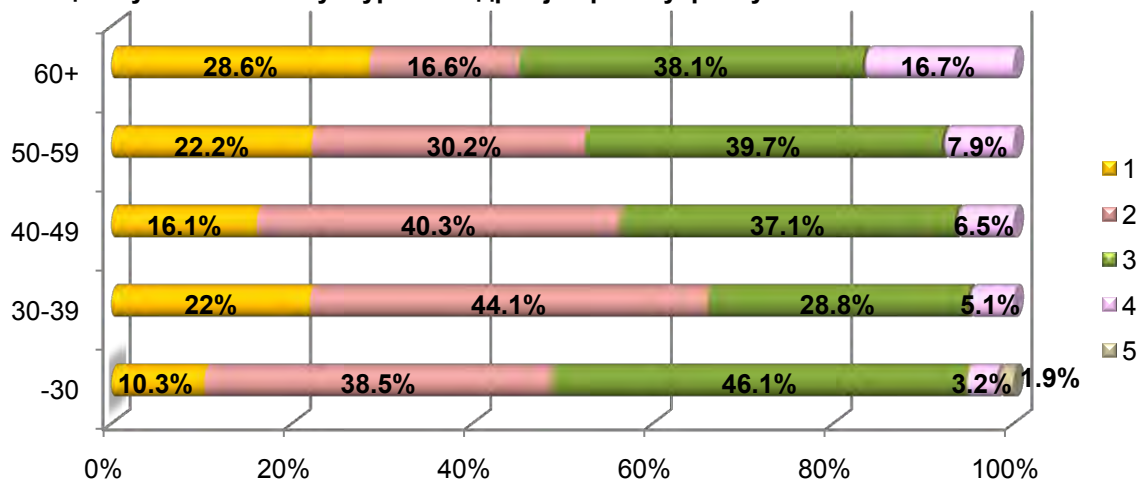

Приказ 58: Оцене испитаника квалитета и учесталости према полу

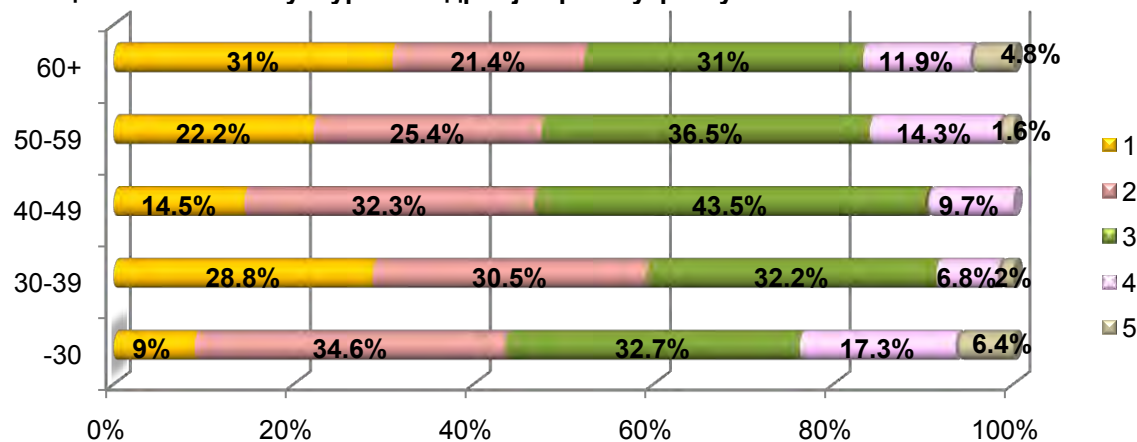

Учесталост и квалитет културних дешавања најмање одговара грађанима између 30 и 39, а највише испитаницима са 60 и више година када је учесталост у питању, и најмлађима када је о квалитету реч.

Приказ 59: Оцене учесталости културних садржаја према узрасту испитаника

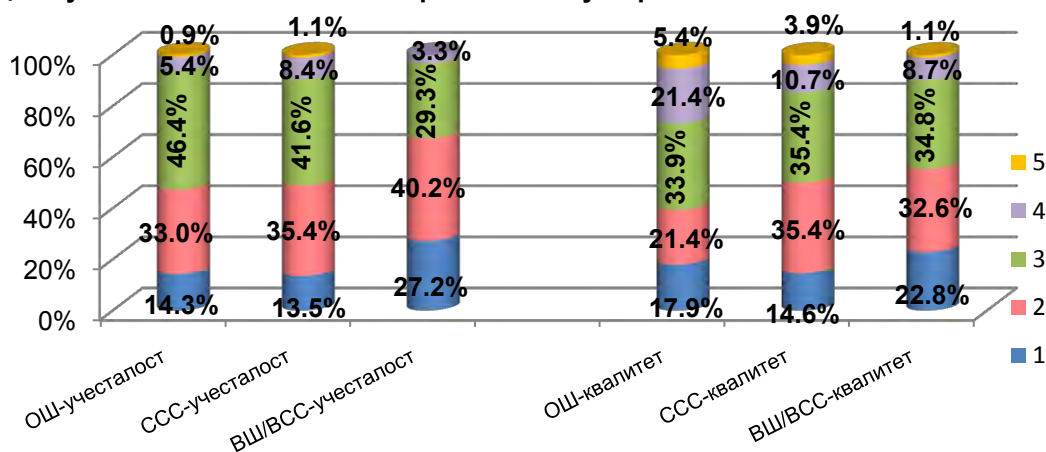

Приказ 60: Оцене квалитета културних садржаја према узрасту испитаника

Пресек степена образовања са учесталошћу културних садржаја, показује да више и високо образовани имају најизраженију потребу за већим бројем догађаја, док средњеобразовани показују најмање незадовољство тим параметром. У случају квалитета ниске оцене у највећем броју дају средњеобразовани, док високе оцене у највећој мери дају основнообразовани.

Приказ 61: Оцена учесталости и квалитета према степену образованости испитаника

• Развијеност појединих области културе у Новом Пазару

Област коју становници Новог Пазара виде као најразвијенију у свом граду је област културног аматеризма – 41,9% испитаних оцењује је „врло добром“ или „одличном“ оценом. То је једина област у којој су високе оцене у одговорима испитаника бројније од ниских оцена („довољних“ и „недовољних“).

У свим старосним, образовним и полним категоријама „културни аматеризам“ је на првом месту према броју високих оцена. При том су тај сегмент културне понуде у највећем броју високим оценама оценили најмлађи грађани (55,1%), а у најмањем испитаници у тридесетим годинама живота (20,3%). На другом месту се код мушкараца, испитаника са 50 и више година и средње и више и високо образованих нашла област „неговање традиције и заштита културне баштине“, док је код жена, најмлађих категорија (од 15 до 39 година) и основнообразованих друго место заузела „занимљивост културних садржаја“. На трећем месту према броју „врло добрих“ и „одличних оцена“ у свим групама смењују се област „неговање традиције и заштита културне баштине“ (код жена, особа између 15 и 49 година, и основнообразованих), област „занимљивост културних садржаја“ (код испитаника између 50 и 59 година и средње, више и високо образованих), и област „заступљеност културних садржаја према етничким групама“ (код мушкараца и најстаријих испитаника). Коначно, треба истаћи да су се на последњем месту нашла истраживања потреба публике, те да то може довести до раскорака између жеља грађана и културне понуде. Управо због тога истраживања потреба грађана треба да буду једна од полазних тачака у обликовању културне политике града.

У табели која следи приказане су фреквенције одговора, с тим да смо како би имали јаснији увид у расподелу позитивних, неутралних и негативних ставова по датим питањима, поредили два супротна пола у мерењу интезитета.

■ - збирни приказ оцена четири и пет када је позитивни став већински

■ - неутралан одговор, оцена три, у случајевима када исти доминира

■ - збирни приказ оцена један и два када је негативан став већински

Значајан је и број „не знам“ одговора као начин сагледавања упућености грађана у поједине сегменте културе.

Табела 11: Рангирање области културе према броју „недовољних“ и „довољних“ оцена испитаника (у процентима)

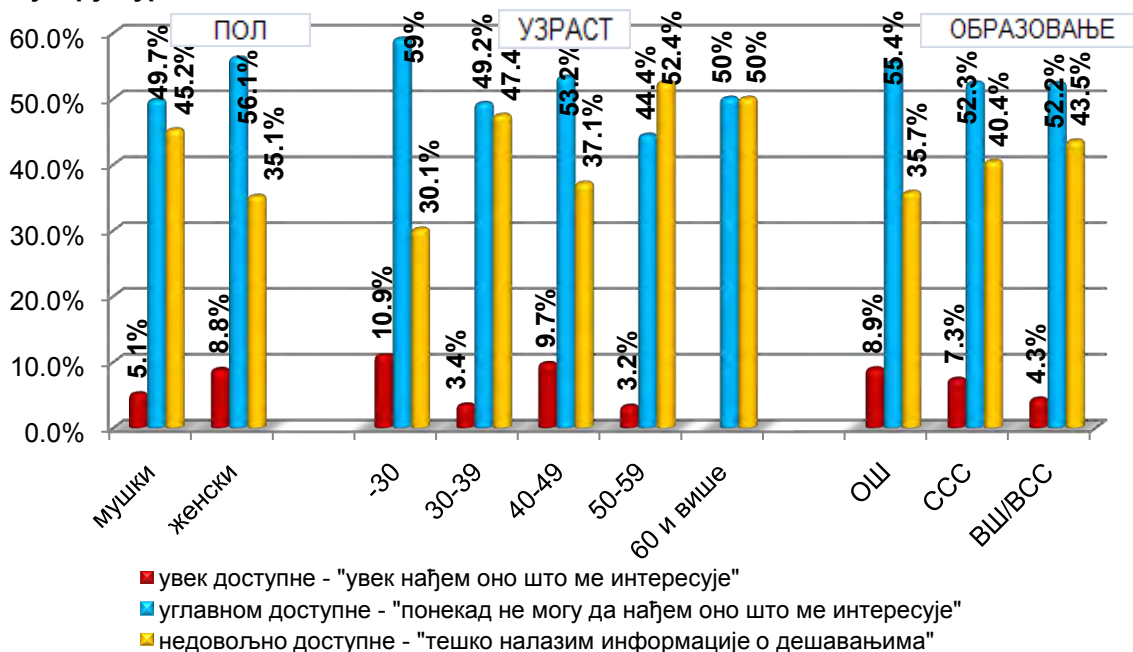
Ранг	Област културе	Оцене 1 и 2	Оцена 3	Оцене 4 и 5	Не знам	Ранг	Област културе	Оцене 1 и 2	Оцена 3	Оцене 4 и 5	Не знам
1	истраживање потреба публике	64,1	14,7	7,9	13,4	6	развијеност културног туризма	55,8	27,7	7,6	8,9
2	развијеност савременог стваралаштва	61,3	25,4	6	7,3	7	заступљеност културних садржаја према етничким групама у граду	43,7	31,9	18,6	5,8
3	промоција садржаја од стране установа	58,6	20,9	11,5	8,9	8	занимљивост културних садржаја	41,1	32,5	22	4,5
4	заступљеност међународне сарадње	58,6	25,1	9,7	6,5	9	неговање традиције и заштита културне баштине	41,2	33	22,8	3,1
5	сарадња установа на локалном нивоу	56	19,9	10,7	13,4	10	развијеност културног аматеризма	29,1	24,3	41,9	4,7

• Начин информисања о културним дешавањима у граду

На питање „колико су вам доступне информације о културним дешавањима у вашем граду“, 60,2% испитаних одговара да су им информације о догађајима доступне – „углавном“ 53,1% одговора или „увек“ 7,1%. Остали испитаници, њих 39,8%, истичу да тешко долазе до информација о дешавањима. Дистрибуција одговора према полној, старосној и образовној структури показује да су жене више информисане од мушкараца, да најмлађи испитаници и они у четрдесетим годинама живота у највећем броју сматрају да су информисани о ономе што се дешава у граду, а они од 50 и више година најмање. На први поглед може деловати интересантно да се осећај недоступности информација појачава са

порастом образовања испитаника. Међутим, треба имати у виду да због изразито младе старосне структуре грађана Новог Пазара, управо млади који још нису завршили средњу школу чине значајан део узорка, те се због тога и рачунају као грађани са основним образовањем. Наиме, образовна структура у овом случају показује да су заправо млади најинформисанији, а да доступност информација опада са повећањем броја година, а самим тим и стручне спреме испитаника.

Приказ 62: Доступност информација о културним дешавањима према полној, старосној и образовној структури испитаника

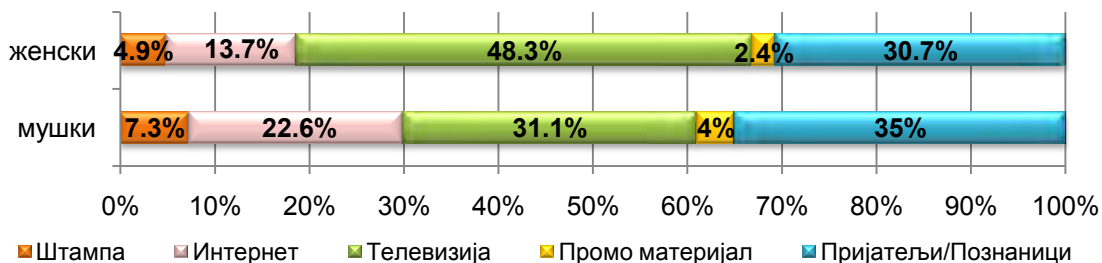

Судећи по одговорима испитаника, грађани Новог Пазара се најчешће информичу путем телевизије, а најређе преко промо материјала. При том најмлађе групе испитаника у сврху информисања најчешће користе пријатеље, док све остале групе на прво место као извор финансирања стављају телевизију. Најмлађи испитаници (од 15 до 29 година) након социјалних мрежа најчешће користе интернет, па потом телевизију као извор информација, па интернет. Испитаници у тридесетим и четрдесетим годинама на друго место стављају социјалне мреже, па интернет. Старији грађани, после телевизије, информације добијају од пријатеља, а затим из штампаних медија. Треба напоменути да је број оних који се највише информичу путем телевизије у старосној категорији од 50 до 59 година, да социјалне мреже најчешће користе грађани у четвртој деценији живота, а интернет најмлађи.

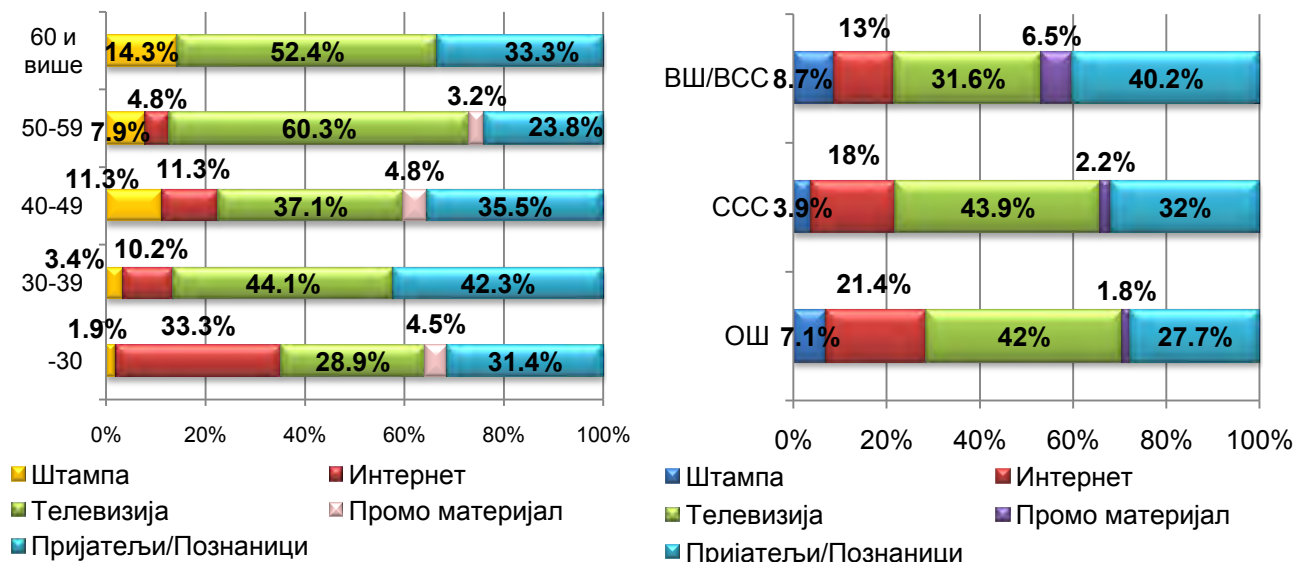
Жене се чешће од мушкараца информичу преко пријатеља и штампаних медија, док мушкарци у већој мери него жене за извор информација користе интернет, телевизију и промо материјал.

Образовна структура показује да телевизију као примарни извор информација највише користе више и високо образовани грађани. На друго место све три образовне групе стављају социјалне мреже, с тим да их најчешће користе такође факултетски образовани. На трећем месту се у све три групе као начин информисања користи интернет, с тим да га најчешће користе особе са основним образовањем, а најређе они са факултетом. И овде се сусрећемо са преклапањем старосне и образовне структуре због великог удела младих који још нису завршили школовање у узорку.

Приказ 63: Начини информисања према полу

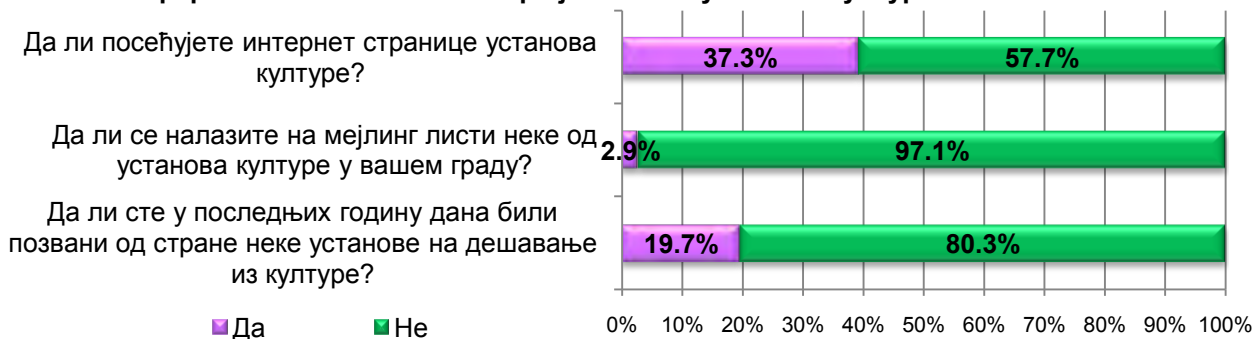

Приказ 64: Начини информисања према старосној и образовној структури испитаника

Грађани Новог Пазара су у последњих годину дана у 19,7% случајева били позвани од стране неке установе на дешавање, и то најчешће од стране Библиотеке и Дома културе. Међутим, као и у осталим градовима, и у Новом Пазару се грађани у веома малом броју ангажују да би добили информације у смислу пријављивања на мејлинг листе установа културе (свега 2,9% испитаних налази се на мејлинг листама установа) или редовно посећивање интернет страница установа културе. Ипак, знатно чешће се од пријављивања на мејлинг листе посећују интернет презентације установа – 42,3% анкетираних на интернет страницама установа налази информације о културним дешавањима, а међу њима само 5% то редовно ради, а 37,3% повремено.

Приказ 65: Информисање ангажовањем грађана и/или установа културе

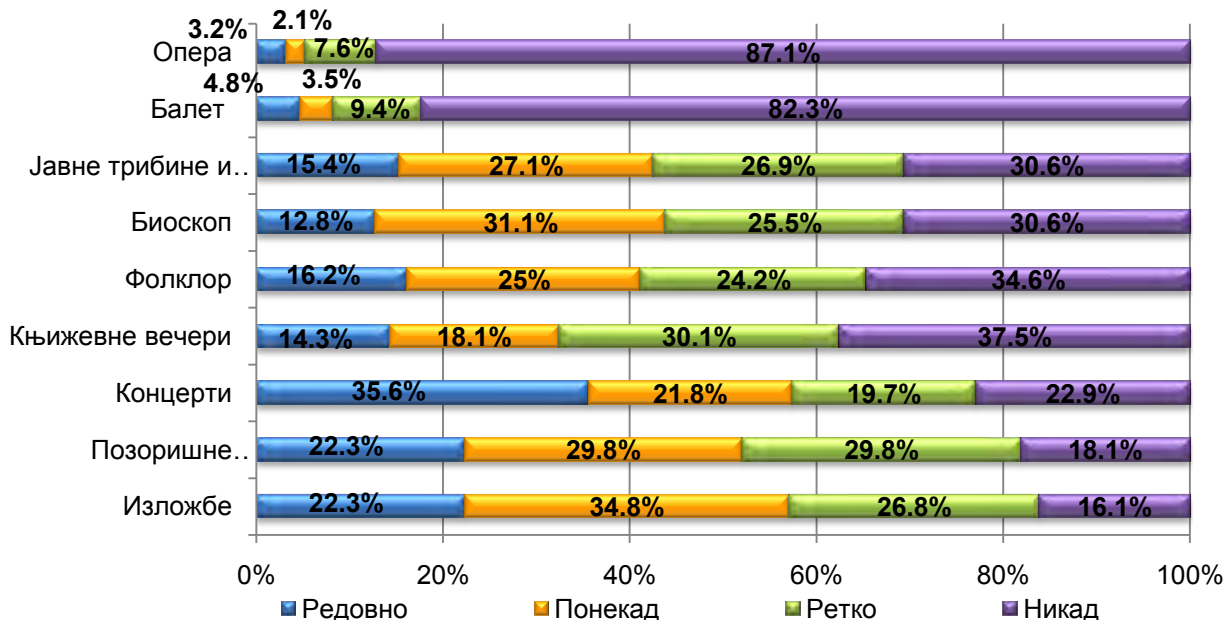
• Учесталост посете различитих културних садржаја

Не рачунајући оперу и балет који се јако ретко одигравају у градовима Србије, може се закључити да мали проценат грађана Новог Пазара редовно³ посећује неки тип културних садржаја. Процент редовних посетилаца, искључујући балет и оперу, без обзира о којем се другом садржају ради, у просеку је 16,3%. Најредовније се посећују концерти на које увек одлази 13,8%, а често 21,8% грађана који се могу рачунати као редовни посетиоци. На другом месту по редовности посете су позоришне представе и изложбе са по 22,3% редовних посетилаца. Након концерата и позоришних представа, најредовније посетиоце имају фолклорне манифестације, па књижевне вечери. Интересантно је да и поред великог броја редовних посетилаца, књижевне вечери и фолклорне манифестације имају највећи број оних који на тим садржајима никад нису били.

³ У анализи се прави разлика између редовних посетилаца (оних који на питања о посети дају одговоре „увек“ - кад год има неко дешавање одем на њега, и „често“ - кад год има нешто што ми се допада, одем) и највећег броја посетилаца као категорије који су у највећем броју били на одређеном дешавању, без обзира на учесталост

Према броју оних који су барем једном били на неком дешавању, на првом месту су изложбе, на другом позоришне представе, а на трећем концерти, што се може видети у приказу који следи.

Приказ 66: Укупна учесталост посете различитих културних садржаја (у редовне посетиоце рачунају се они који „увек“ и „често“ посећују дешавања)

Мушкарци и жене су готово изједначени када је бројност публике према полној структури у питању, али су жене редовнија публика (имају више одговора „увек“ и „често“) на већини садржаја. Мушкарци су редовнији посетиоци једино на концертима и биоскопским пројекцијама.

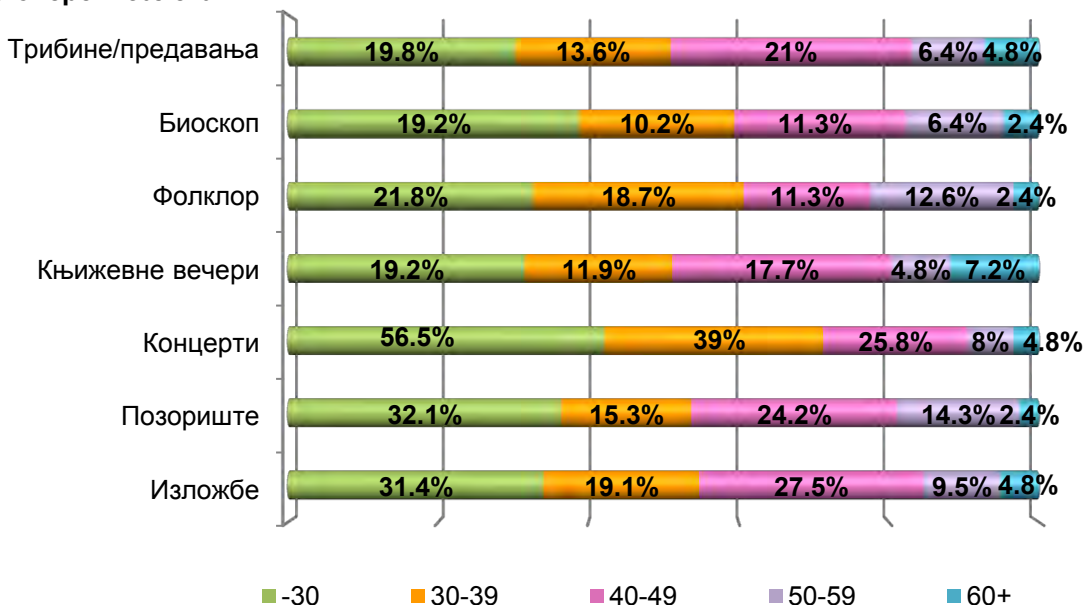
Приказ 67: Дистрибуција одговора „никад“ (нисам био/ла на том дешавању) према полу

Приказ 68: Број редовних посетилаца садржаја према полу

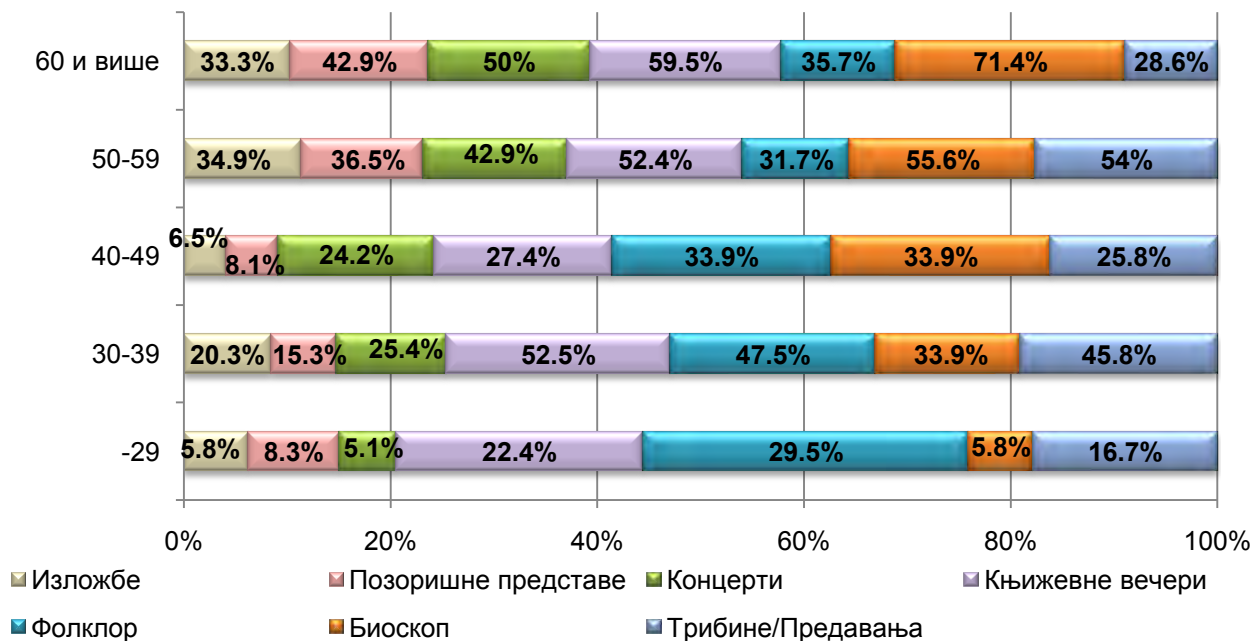

Приказ 69: Процент редовних посетилаца (одговори „увек“ и „често“) према старосној структури без посета опере и балета

Кроз визуру старосне структуре, најмлађе категорије у највећем броју редовно посећују концерте, особе у четрдесетим годинама изложбе, они у педесетим годинама живота су у највећем броју редовни посетиоци позоришта, и најстарији испитаници књижевних вечери. На другом месту по броју редовних посетилаца код најмлађих испитаника је позориште, код анкетираних између 30 и 39 година изложбе, код оних између 40 и 59 година концерти, и код особа од 60 и више година подједнако трибине, изложбе и концерти. Не рачунајући балет и оперу где је посећеност очекивано ниска, испитаници у свим старосним групама најмање посећују књижевно-трибинске програме, биоскоп и фолклорне манифестације.

Приказ 70: Најмања посећеност програма према старосној структури испитаника (тип манифестације са највећим бројем „никад“ одговора) без посете опере и балета

Из приказа се види да су изложбе најпосећеније од стране најмлађих грађана. Изложбе најмање посећују грађани између 50 и 59 година.

Позориште у највећем броју посећују испитаници између 40 и 49 година, док најстарији бележе најмањи број одлазака на представе.

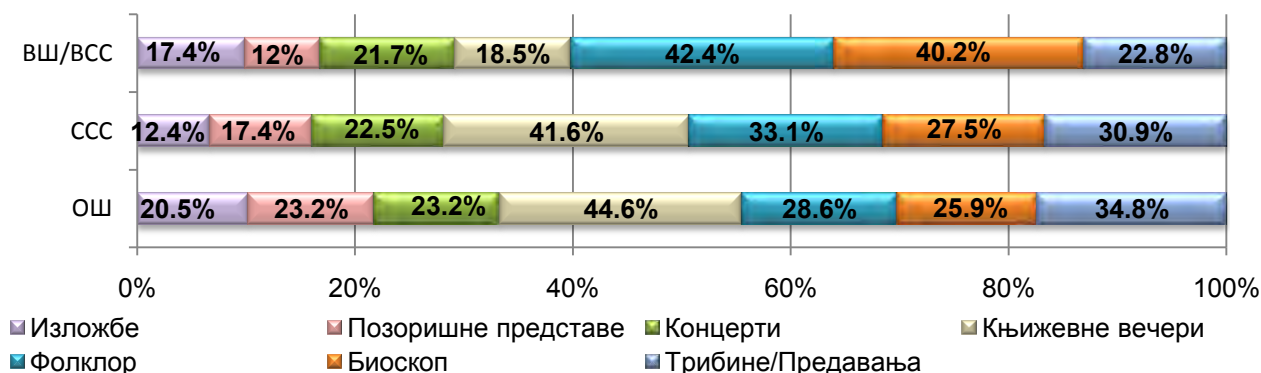
Концерти су најпосећенији од стране најмлађих грађана, а најмање од стране најстаријих.

Књижевне вечери су најнепопуларнији садржаји међу грађанима од 30 до 39, а најпосећенији од стране најмлађих.

Биоскоп је најпопуларнији међу најмлађима, а посета опада сразмерно расту броја година.

Балет и опера се веома ретко одржавају у граду те је посета тих садржаја очекивано најмања. И један и други садржај су у највећем броју гледали грађани између 40 и 49 година – 29% балет, и 12,9% оперу.

Приказ 71: Најмања посећеност програма према образовној структури испитаника (тип манифестације са највећим бројем „никад“ одговора) без посете опере и балета

Кад се посећеност укрсти са образовном структуром испитаника, увиђа се да посећеност фолклорних манифестација и биоскопских пројекција расте са опадањем степена стручне спреме. Са друге стране посећеност књижевно-трибинских програма и позоришних представа расте са порастом степена стручне спреме. Посећеност концертима готово не зависи од степена образованости.

И посета балетских и оперских садржаја следи исти принцип раста посећености са растом стручне спреме. Код опере посећеност креће од 18,5% код више и високо образованих, преко 12,4% код средњеобразованих, до 9,8% код основнообразованих. Код балета посећеност код основнообразованих је 13,4%, код средњеобразованих 14%, а код више и високо образованих 30,4%.

• Разлози (не)посећености културних програма

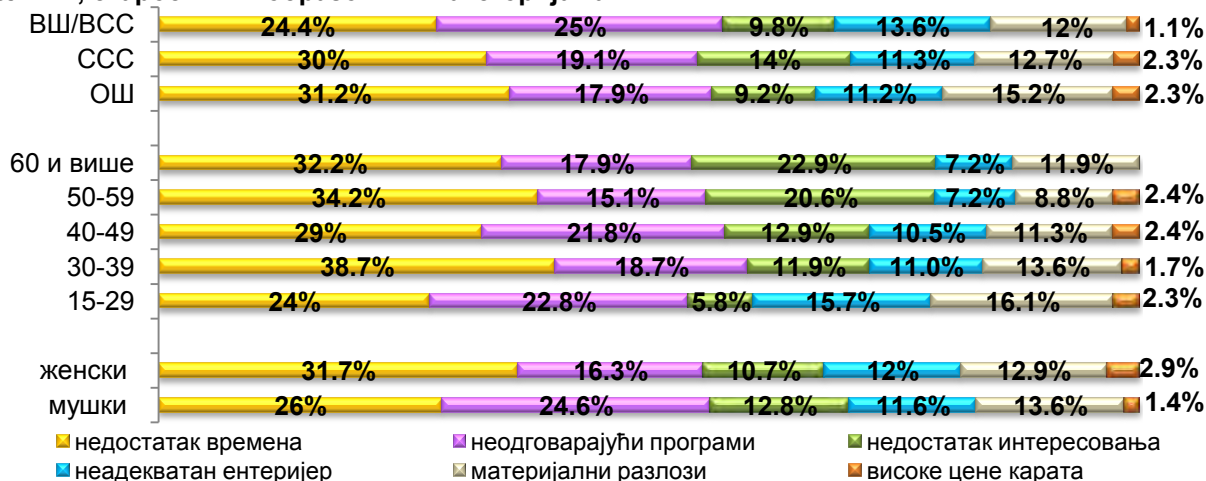
Цене улазница према одговорима испитаника нису разлог непосећивања културних програма. Наиме, свега 6,3% испитаника то наводи као разлог неучешћа у садржајима. У 55,2% случајева грађани сматрају да су цене улазница за културна дешавања реалне, док 32,5% нема мишљење о томе.

Као најчешћи одговор на питање „Шта је разлог због којег евентуално не идете чешће на културна дешавања?“ грађани најчешће наводе „недостатак слободног времена“ (29,3% одговора) и „неодговарајуће програме“ са 20,3%. Након њих следе одговори који се тичу материјалног стања испитаника и високих цена карата⁴ који збирно имају удео у одговорима од 15,3%. Интересантно је и да 11,9% грађана не посећује програме због ентеријера односно неудобности и неадекватности просторија у којима се програм одржава.

Дистрибуција одговора према полној, старосној и образовној структури показује да су се на прва два места по броју одговора као најчешћи разлог за непосећивање догађаја нашли „недостатак слободног времена“ и „неодговарајући програми“, изузев код старосних група изнад 50 година старости где се на другом месту нашао одговор „недостатак интересовања“. Дистрибуција одговора према полној структури показује да су жене више него мушкарци заузете за садржаје из културе, али да мушкарцима чешће не одговарају програми. Мушкарци су нешто више заинтересовани за културне програме, а жене чешће сматрају да цена улазница није у складу са оним што пружа.

⁴ У упитнику је направљена разлика између одговора „материјални разлози“ који је директно упућивао на низак материјални статус испитаника због чега је култура недоступна и/или скрајнута, и одговора „високе цене карата“ где се алудира на несклад између садржаја и цене улазнице за њега, те испитаник одлучује да не жели да издвоји новац за такав садржај.

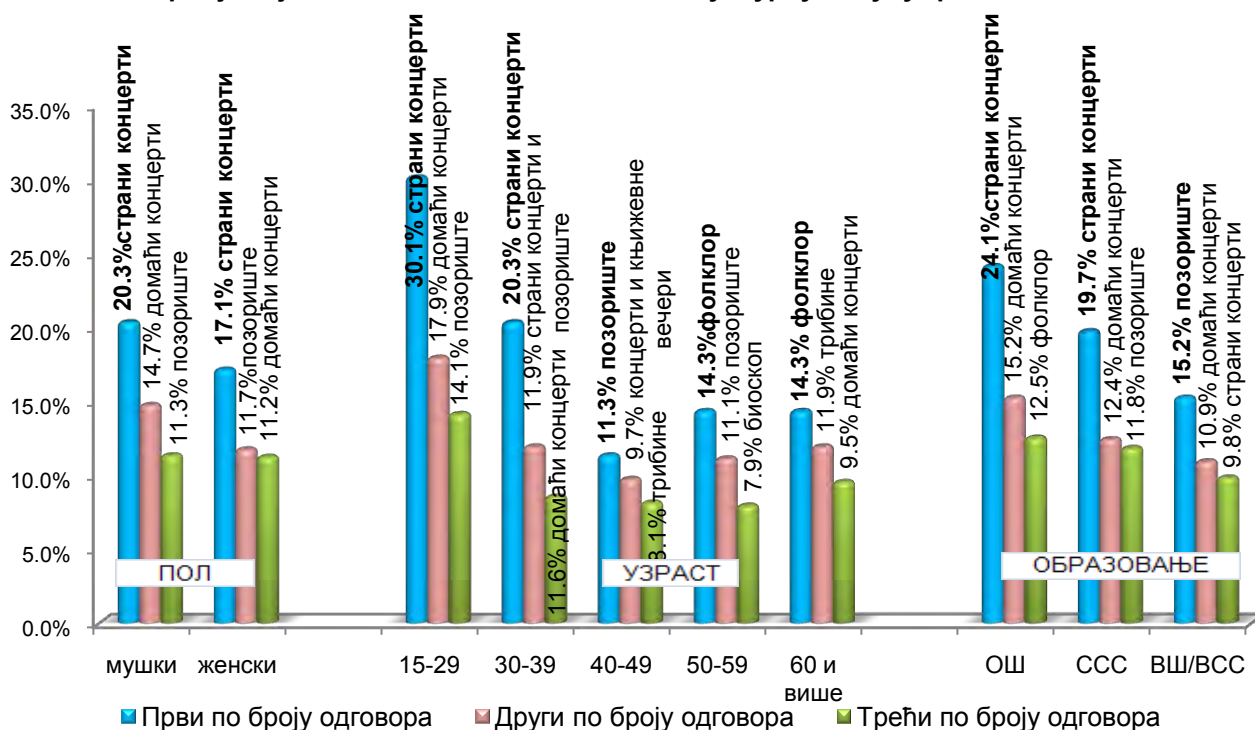
Приказ 72: Главни разлози због којих испитаници не посеђују чешће културне догађаје према полним, старосним и образовним категоријама

Оно што се у оквиру истраживања Завода за проучавање културног развоја издвојило као највећа културна потреба грађана Новог Пазара јесу концерти најпре страних, па домаћих извођача, па позоришне представе. Најмање се као садржај за обогаћивање помињу балетске представе, изложбе, па опере. Задовољство културном понудом у граду истиче 9,4% грађана.

Све старосне групе испитаника сматрају да би културну понуду требало обогатити музичким и позоришним садржајима, само је питање који садржај у којој групи заузима које место. И мушкарци и жене највише желе позоришне представе, те концерте домаћих, па концерте страних извођача. Када је образовна структура у питању, испитаници са завршеном основном школом сматрају да би културној понуди требало додати концерте домаће музике, док високообразовани и грађани са средњом стручном спремом највише желе позоришне садржаје. На другом и трећем месту се у образовним групама смењују концерти домаће и стране музике, односно позоришта код основнообразованих. Од музичких програма грађани Новог Пазара највише желе поп и рок (43,7%), затим џез (11%), па фолк садржаје (10,2%).

Приказ 73: Садржаји којима би испитаници обогатили културну понуду града⁵

⁵ Под страним концертима подразумевају се концерти страних извођача, а под домаћим концерти домаћих извођача.

- **Симболи града⁶**

Највише грађана препознало је Алтун Алем џамију као највећи симбол града Новог Пазара – 12,6% свих одговора је то потврдило. У културним симболима града нашли су се углавном непокретни споменици културе којима обилује новопазарско подручје. Међу првих 10 симбола града није се нашла ни једна установа, а од манифестација само фестивал *Стари град*.

Табела 12: Првих 10 симбола града према одговорима испитаника

1	Алтун Алем џамија	6	Манастир Ђурђеви Ступови
2	Сопоћани	7	Споменици Новог Пазара
3	Хамам	8	Градски бедем
4	Фестивал „Стари град“	9	Хотел „Врбак“
5	Традиционална храна (баклава, мантије, ћевапи)	10	Кула мотриља

Фокус групе

Учесници фокус група у Новом Пазару нису задовољни стањем у култури, а као кључни проблем у граду виде поделу грађана према верским и националним обележјима, па се таква ситуација пресликава и на културу. У граду постоје кафићи које не посећују припадници бошњачког, односно српског становништва.

Манифестације на којима учествују бошњачки аутори посећују готово само Бошњаци, и обрнуто.

Проблеми, који би се заиста односили на културу у ужем смислу речи, услед поменуте ситуације налазе се у другом плану. Једини предлог који се јавио међу учесницима фокус група јесте промена директора Дома културе (што се и догодило током рада на овом извештају) који нема разумевања ни за кога осим за своје идеје. Када би на чело те установе дошао човек који је отворен, Новопазарци сматрају да би се ситуација значајно поправила за свега годину до две.

Цивилни сектор у области културе града Новог Пазара

У Новом Пазару се три удружења баве културом:

- ✓ *Културно-просветна заједница*
- ✓ *Удружење музичара „Скала“ и*
- ✓ *Санџачко удружење ликовних уметника – СУЛУ.*

Културно-уметничких друштава има три:

- ✓ *КУД „Рас“,*
- ✓ *КУД „Сенко Рашљанин“ и*
- ✓ *КУД „Санџак“.*

У Граду постоје и два хора:

- ✓ *Хор „Ђулистан“ и*
- ✓ *Хор „Иса-бег“.*

Уз њих, три музичка састава активно стварају музику:

- ✓ *Природа и друштво*
- ✓ *Госпођо, бате! и*
- ✓ *Shtecker.*

⁶ У обзир су узимани само симболи који представљају *културно-историјско* и *специфично* обележје града.

Културно-просветна заједница

Културно-просветна заједница у Новом Пазару постоји од 1984. године као удружење грађана.

- **Просторни капацитети**

Заједница не располаже сопственим простором већ кроз сарадњу са Библиотеком, Домом културе и Економском школом користи њихове просторе. Такође, за одржавање културних програма користи биоскопску салу и амфитеатар Универзитета.

- **Програми**

КПЗ организује различите смотре, међу њима *Смотру фолклорног изворног стваралаштва* и *Смотру села* (на којој учествује 20 села из околине Новог Пазара), књижевне вечери, песничке сусрете и једнодневну манифестацију *Европа плеше*, на којој учествују новопазарски средњошколци.

Под окриљем Удружења раде три културно-уметничка друштва:

- ✓ КУД „Рас“,
- ✓ КУД „Сенко Рашљанин“ и
- ✓ КУД „Санџак“.

Културно-просветна заједница сарађује са школама, чији су директори укључени у њен рад кроз Скупштину, као и са заједницама из других градова Србије.

С времена на време сарађује и са удружењима која се баве културом.

За културна дешавања која организује, КПЗ не неплаћује улазнице.

- **Кадрови**

У оквиру Заједнице има троје запослених.

- **Буџет**

Културно-просветна заједница новац за плате запослених обезбеђује из градске касе, а део финансија долази из приватног сектора.

- **Проблеми**

Као највеће проблеме из Културно-просветне заједнице наводе недостатак простора за рад (истичу да је простор Дома омладине који се налазио у оквиру Дома културе петворен у Скупштинску салу), као и мањак сарадње са локалном самоуправом и установама, када је у питању финансијска подршка културним манифестацијама.

Културно-уметничко друштво „Санџак“

Културно-уметничко друштво *Санџак* постоји од 1999. године и негује игре из свих делова Србије, а посебно фолклор бошњачког народа.

- **Просторни капацитети**

Друштво проба одржава у приватној кући, а наступа у Дому културе.

- **Програми**

Током десет година постојања КУД је имао преко 500 наступа у земљи и иностранству. Његови играчи изводе седам кореографија бошњачког народа.

Чланарина је 5 евра на месечном нивоу, за оне који долазе да науче игре, док је стални чланови не плаћају, као ни пут, када гостују у другим градовима.

- **Чланство**

Друштво броји око стотину чланова.

- **Буџет**

КУД се највећим делом финансира путем спонзорстава, а повремено средства добијају и из буџета Града.

- **Проблеми**

Као највеће проблеме из Културно-уметничког друштва истичу непостојање простора за рад и превозног средства. Што се проблема са простором тиче, наводе и да је, када је просторија Дома омладине претворена у Скупштинску салу, изгубљен један простор за наступе.

Такође, сматрају да би са Културно-просветном заједницом требало унапредити сарадњу, која према њиховом мишљењу није на задовољавајућем нивоу.

Културно-уметничко друштво „Рас“

Културно-уметничко друштво *Рас* основано је 2003. године и једно је од млађих ансамбала у Србији. Основна делатност Друштва је неговање и очување културне баштине и традиционалних облика народне културе, развијање аматеризма, као и упознавање са другим народима.

- **Програми**

Чланови КУД-а распоређени су у три секције:

- ✓ фолклорну,
- ✓ певачку групу и
- ✓ музичку секцију.

Друштво је у мају 2005. године учествовало на *Балканском фестивалу фолклора* у Грчкој, након чега је често гостовало у иностранству, па тако и на *Фестивалу народних игара и песама* у Бечу, као и на фестивалу у Немачкој. Освојило је *Златни Опанак*, 2007. године у Ваљевоу, а редовно учествује на *Смотри бошњачких игара* у Новом Пазару као и на Рашким духовним свечаностима.

- **Чланство**

Друштво броји преко 250 чланова.

Културно-уметничко друштво „Сенко Рашљанин“

Културно-уметничко друштво *Сенко Рашљанин* почиње са радом 2003. године, а на подручју Новог Пазара ради на неговању фолклорне и културне традиције краја.

- **Програми**

КУД у свом саставу има три фолклорне поставе:

- ✓ пионирску,
- ✓ омладинску и
- ✓ сениорску.

Друштво наступа како на простору Србије, тако и ван граница земље. Учествовало је на *Државном фестивалу народних игара Србије*, као и на *Међународном фестивалу* у Грчкој.

- **Фундус**

Културно-уметничко друштво располаже традиционалном ношњом.

Хор „Ђулистан“

Хор *Ђулистан* основан је 2003. године у циљу очувања и унапређивања сегмената бошњачко-исламске традиције и духовности (религиозних песама: илахија и касида).

- **Просторни капацитети**

Хор нема своје просторије.

- **Програми**

Хор је одржао преко 200 концерата којима се представио најпре санџачкој публици, а затим публици широм Балкана. *Ђулистан* је учествовао на неколико фестивала илахија и касида, а у 2008. години солисти хора освојили су друго место и прву награду медија на фестивалу у Босни и Херцеговини. До сада је снимео два албума.

- **Чланство**

Хор броји око 50 чланова, а пратећи оркестар око 10.

- **Буџет**

Финансије се обезбеђују из приватног сектора, а чланарина се не наплаћује.

- **Проблеми**

Представници *Ђулистана* наводе да им је највећи проблем што немају просторије за рад.

Хор „Иса-бег“

Хор *Иса-бег* почео је са радом у јануару 2008. године са жељом да допринесе одржавању и неговању бошњачке и исламске културе (религиозних песама: иалахија и касида).

- **Програми**

Хор је наступао широм Србије и Балкана а у мају 2008. године отворио је и затворио *Фестивал омладинских хорова Србије*.

Током године ван града хор наступи у просеку 20 пута, док у Новом Пазару одржи три концерта годишње.

У оквиру *Иса-бега* постоје омладински и дечји хор, а у плану је да прерасте у културно-уметничко друштво са литералном, драмском и ликовном секцијом.

Хор не наплаћује улазнице за своје наступе осим када су у питању хуманитарни концерти.

Иса-бег тренутно снима албум.

- **Чланство**

Омладински хор броји око 80 чланова, а дечји око 50.

- **Буџет**

Хор се финансира из приватног сектора, а чланови не плаћају чланарину.

- **Проблеми**

Као проблеме који га прате у раду, хор *Иса-бег* истиче то што не располаже простором, недостатак финансијских средстава, али и то што не располаже превозним средством неопходним за наступе ван Града.

Уз то, представници хора наводе да се у граду не препознаје значај хорова.

Као препреку виде непостојање адекватних конкурса намењених хоровима, како у Граду, тако и у земљи, на које би могли да аплицирају како би дошли до потребних финансијских средстава.

Удружење музичара „Скала“

Удружење музичара *Скала* формирано је 1999. године. Као приоритете истичу неговање и унапређење народне музике, као и развој музичке културе и уметности. У оквиру својих активности имају и музичку школу за почетнике. Додатна делатност друштва је и прикупљање изворних музичких композиција и народних песама у Санџаку.

Санџачко удружење ликовних уметника – СУЛУ

Санџачко удружење ликовних уметника настало је 2003. године у циљу лакшег и ефикаснијег презентовања рада и реализације заједничких циљева ликовних уметника Санџака.

- **Просторни капацитети**

Удружење не располаже простором за рад од марта 2009. године, а изложбе организује у галерији Дома културе.

Чланови СУЛУ-а за рад користе шест атељеа који се налазе у оквиру Музичке школе, а које им је обезбедио Град.

• Програми

Санџачко удружење ликовних уметника два пута годишње, по завршетку ликовних колонија од којих је једна међународна, организује велике изложбе, а у међувремену организује самосталне изложбе својих чланова.

Своје изложбе размењује са галеријама у другим градовима Србије.

Удружење не наплаћује улазнице за своје програме, а у просеку их посети око 60 људи.

Оглашава се преко плаката и интернет социјалних група, а редовно шаље око 180 позивница за своје програме на адресе суграђана.

• Чланство

Удружење броји око 40 чланова, академских сликара.

• Кадрови

У СУЛУ нема ниједног запосленог.

• Буџет

Санџачко удружење ликовних уметника се највећим делом финансира из градског буџета и на годишњем нивоу у просеку добија 150.000,00 динара, што је у 2009. години износило 1596,92 евра. Уз то, део средстава добија из приватног сектора, као и путем аплицирања на конкурсе Министарства културе.

• Проблеми

Као највећи проблем у свом раду из Удружења наводе то што не располажу простором. Проблем је настао када је Дом културе у 2009. години иселио СУЛУ из просторија које је до тада користио.

Музичке групе⁷

У Новом Пазару постоје три активне ауторске музичке групе:

- ✓ *Природа и друштво*
- ✓ *Госпођо, бате!* и
- ✓ *Shtecker.*

Музички састави негују гитарски звук и правац *World music*.

Новопазарски музичари пробае организују у сопственим кућама. До пре неког времена музички састави су вежбали у простору Дома културе, а када им то више није било дозвољено писали су молбу градоначелнику да се таква пракса поново покрене, уз улагање од стране музичара, али су одбијени. Велики број музичких састава у Новом Пазару престало је да постоји у последње време јер нема простора за вежбање.

За контакт са публиком користе плакате и интернет социјалне мреже (myspace, facebook, youtube...).

• Наступи

У свом граду *бендови* у просеку наступају једном годишње, док *чешће* наступају у другим градовима Србије. Што се фестивала тиче, учествовали су на *Key Fest*-у, у Новом Пазару, који је покренут не иницијативу музичара који и учествују у организацији.

Карте за своје *свирке* не наплаћују, а на њима окупљају између 100 и 200 младих људи.

• Техничка опремљеност

Имају део инструмената, али не располажу пратећом опремом, коју изнајмљују за *свирке*.

• Финансирање

Музички састави се финансирају из сопствених средстава, а један од представника наводи да је *банд* у коме свира за шест година постојања зарадио 60 евра.

⁷ С обзиром на то да не постоји званична евиденција о постојању и стваралаштву музичких група у граду, као ни системско вођење рачуна о њима, све информације прикупљене су на терену.

• Проблеми

Као највећи проблем новопазарске музичке групе истичу непостојање простора за одржавање проба. Уз то, у граду не постоји место за континуирано одржавање *свирки*, јер не постоје адекватни клубови за ту врсту наступа, а простор некадашњег Дома омладине, који се налазио у оквиру Дома културе, претворен је у Скупштинску салу.

С обзиром на то да не располажу пратећом опремом потребном за рад, покушаће да до ње дођу преко пројеката.

Такође, као проблем наводе и што у свом граду не наилазе на разумевање од стране локалне самоуправе.

Истичу и да немају развијену сарадњу са локалним медијима, нарочито током одржавања *Key Fest-a*, у чијој организацији учествују чланови *бендова*.

Према искуству новопазарских *бендова*, музичким групама састављеним од припадника бошњачке националности тешко је да организују *свирке* у градовима ван Рашког округа, а хтели би да наступају у њима. Они објашњавају да је тешко у граду организовати наступе *бендова* из других градова јер немају контакте са њима, а и када би их позвали они не би имали где да свирају.

Градске манифестације

- **Књижевне:** Октобарски сусрети писаца у Новом Пазару, Санџачки књижевни сусрети САКС, Књижевни сусрети *Мухамед Абдагић*
- **Ликовне:** Ликовна колонија Сопоћанска виђења, Ликовна колонија *Санџак инспирација уметника*, Школа старих сликарских техника у Новом Пазару, Ликовни салон младих
- **Музичке:** Фестивал омладинских хорова Србије ФОХС
- **Музичко-сценске:** Музички фестивал *Стари град*, Дечији фестивал *Распевано пролеће*, Фестивал санџачке севдалинке ФЕСС, Смотра бошњачких народних игара СБОНИ

Из албума Локалних културних политика
НОВИ ПАЗАР

Локална управа

Фокус група

Музеј Рас

Историјски архив

Музичке групе

Народна библиотека Доситеј Обрадовић